

ปัญหาการแปลสรรพนามบุรุษที่หนึ่งและบุรุษที่สองของผู้เล่าเรื่อง และผู้รับฟังเรื่องในวรรณกรรมฝรั่งเศสเรื่องเจ้าชายน้อย ฉบับแปลเป็นภาษาไทย

สัชชัย สุลักษณ์านนท์*

คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ประเทศไทย

The Problems of the Translation of the First- and Second- Person Pronouns Representing the Narrator and the Listeners in Thai Versions of the French Novel *Le Petit Prince*

Sanchai Suluksananon*

Faculty of Liberal Arts, Thammasat University, Thailand

Article Info

Research article

Article History:

Received 27 February 2025

Revised 1 May 2025

Accepted 6 May 2025

คำสำคัญ

บุรุษสรรพนาม

นักเขียน

ผู้เล่าเรื่อง

ผู้อ่าน

ผู้รับฟังเรื่อง

* Corresponding author

E-mail address:

ssuluksananon@hotmail.com

บทคัดย่อ

วรรณกรรมฝรั่งเศสเรื่อง *Le Petit Prince* แปลออกมาเป็นภาษาไทยด้วยกันหลายฉบับ แต่ละฉบับเลือกใช้คำแปลสรรพนามบุรุษที่หนึ่งและบุรุษที่สองแทนคู่สนทนาค่อนข้างแตกต่างกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สรรพนามของผู้เล่าเรื่องและผู้รับฟังเรื่อง งานวิจัยชิ้นนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความคลาดเคลื่อนของการตีความเกี่ยวกับการรอบกระบวนการสื่อสารที่ซ้อนกันอยู่หลายระดับซึ่งพบเห็นในงานวรรณกรรมชิ้นนี้ กระบวนการวิจัยอาศัยกรอบของการสื่อสารและการใช้บุรุษสรรพนามตามหลักภาษาไทยมาเป็นพื้นฐานเพื่อใช้วิเคราะห์เปรียบเทียบการเลือกสรรพนามภาษาไทยมาใช้แปลบุรุษที่หนึ่งและบุรุษที่สองแทนผู้เล่าเรื่องและผู้รับฟังเรื่องในฉบับแปลเป็นภาษาไทย และตั้งอยู่บนสมมติฐานที่ว่า การเลือกใช้คำสรรพนามในภาษาไทยนั้นอาจไม่ได้คำนึงถึงระดับของการสื่อสารที่ต้องการ ซึ่งจะส่งผลให้เกิดความสับสนระหว่างนักเขียนกับผู้เล่าเรื่องและระหว่างผู้อ่านกับผู้รับฟังเรื่อง และท้ายที่สุดจะส่งผลต่อการตีความหมายของความเป็นเด็กและความเป็นผู้ใหญ่ของคู่สนทนาซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของวรรณกรรมชิ้นนี้ รวมถึงความเป็นวรรณกรรมเยาวชนหรือวรรณกรรมผู้ใหญ่ของผลงานประพันธ์ชิ้นนี้

Keywords:

personal pronouns,
writer,
reader,
narrator,
listeners

Abstract

The French novel *Le Petit Prince* has been translated into Thai in many versions. The choice of Thai personal pronouns for the first and second person varies significantly and reflects the translator's interpretation. This research aims to study the choice of first and second personal pronouns in each version of the Thai translation. The methodology is based on a comparison of these choices, relying on the communication process and the use of Thai personal pronouns. Furthermore, it is founded on the hypothesis that errors in the use of the studied pronouns likely stem from an interpretation of the overlapping levels of the communication process in this novel. Additionally, the Thai pronouns for the first and second person, representing the writer and the reader or the narrator and the listeners, involve nuances of childhood or adulthood, and whether the book is intended for children or adults.

1. บทนำ

วรรณกรรมฝรั่งเศสเรื่อง *Le Petit Prince* ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายและแปลเป็นภาษาต่าง ๆ มากมาย รวมถึงภาษาไทยซึ่งมีอยู่หลายฉบับด้วยกัน (ยังไม่นับรวมภาษาถิ่นของประเทศไทย) บางฉบับแปลจากภาษาฝรั่งเศสโดยตรง บางฉบับแปลผ่านภาษาอังกฤษ บางฉบับแปลได้รับความนิยมอย่างมากจนตีพิมพ์ซ้ำเพื่อร่วมเฉลิมฉลองวาระสำคัญต่าง ๆ เนื่องจากในงานวิจัยครั้งนี้เป็นการเปรียบเทียบการใช้คำสรรพนามระหว่างต้นฉบับภาษาฝรั่งเศสและการเลือกใช้คำแปลในภาษาไทย จึงเลือกมาใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานเฉพาะฉบับแปลจากภาษาฝรั่งเศสซึ่งตีพิมพ์ออกมาก่อนเริ่มงานวิจัยชิ้นนี้ (พ.ศ. 2566) ได้แก่

- แปลโดย อำพรธณ โอตระกูล (แซงเตกซูเปรี, 2539; องตวน เดอ แซงเตกซูเปรี, 2546; องตวน เดอ แซงเตกซูเปรี, 2556)
- แปลโดย พงาพันธุ์ โบบิเยร์ (องตวน เดอ แซงเตกซูเปรี, 2539)
- แปลโดย อริยา ไพฑูรย์ (องตวน เดอ แซงเตกซูเปรี, 2563)
- แปลโดย ชีรา ศุขสวัสดิ์ ณ อยุธยา (องตวน เดอ แซงเตกซูเปรี, 2564)
- แปลโดย แพรณัฐ (องตวน เดอ แซงเตกซูเปรี, 2564)
- แปลโดย สมบัติ เครือทอง (องตวน เดอ แซงเตกซูเปรี, 2566)

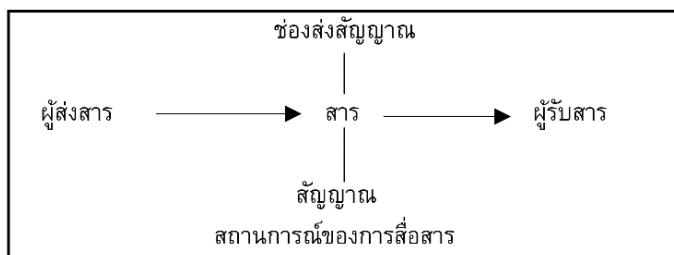
เนื่องจากอำพรธณ โอตระกูลได้ปรับปรุงแก้ไขข้อความในแต่ละฉบับอย่างมีนัยสำคัญ จึงนำทุกฉบับแปลมาศึกษา ฉบับของผู้แปลคนอื่น ๆ มีการตีพิมพ์ซ้ำ แต่ก็ไม่ได้มีการปรับปรุงประเด็นที่เกี่ยวกับการศึกษาครั้งนี้ จึงเลือกมาใช้ศึกษาเพียงฉบับเดียว สำหรับฉบับแปลเป็นภาษาอังกฤษนั้นไม่แสดงถึงความแตกต่างของการใช้สรรพนามบุรุษที่สอง และเมื่อนำมาแปลเป็นภาษาไทยอีกต่อหนึ่ง ก็อาจทำให้ความละเอียดอ่อนที่แอบแฝงอยู่ต้องขาดหายไป จึงไม่ได้นำมาใช้เป็นข้อมูลในงานชิ้นนี้ วรรณกรรมชิ้นนี้ประกอบด้วยตัวละครที่หลากหลายมาก ดังนั้นการเลือกใช้สรรพนามที่เหมาะสมในแต่ละสถานการณ์จึงมีความน่าสนใจศึกษาอย่างยิ่ง และการเปรียบเทียบสรรพนามที่เลือกใช้ก็สะท้อนให้เห็นมุมมองหรือการตีความของนักแปลแต่ละคน ในบทความชิ้นนี้เน้นเฉพาะการแปลสรรพนามบุรุษที่หนึ่งของนักเขียนและผู้เล่าเรื่อง และสรรพนามบุรุษที่สองของผู้รับฟังเรื่อง โดยตั้งอยู่บนสมมติฐานที่ว่านักเขียนและผู้อ่านน่าจะสับสนกับผู้เล่าเรื่องและผู้รับฟังเรื่อง โดยแปลออกมาเป็นบุรุษสรรพนามคำเดียวกัน ซึ่งส่งผลต่อการตีความหมายของ “ความเป็นเด็กและความเป็นผู้ใหญ่” รวมถึง “ความเป็นวรรณกรรมเยาวชนหรือวรรณกรรมผู้ใหญ่” ในฉบับแปลเป็นภาษาไทย

2. กระบวนการสื่อสารในเรื่อง เจ้าชายน้อย

ในกระบวนการสื่อสารทั่วไปนั้น “ผู้ส่งสาร” ส่งสารไปยัง “ผู้รับสาร” ซึ่งอยู่ฝั่งตรงกันข้ามสารที่ส่งต้องอยู่ในรูปของรหัส ผู้ส่งสารจะเลือกใส่รหัสตามความเหมาะสมโดยต้องอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์ของภาษาที่เลือกใช้ในการสื่อสาร ผู้รับสารจะถอดสัญญาณที่ส่งมา ดังนั้นสัญญาณที่ใช้ในการสื่อสารระหว่างผู้ส่งและผู้รับต้องเป็นที่รู้จักกันดีของทั้งสองฝ่ายถ้าต้องการให้สารที่ส่งมาเป็นที่เข้าใจหรือมีประสิทธิภาพ ส่วนช่องส่งจะเป็นสื่อกลางของการส่งสัญญาณ ในกรณีที่ใช้วาจาสื่อสาร อากาตก็คือช่องส่งที่สัญญาณอาศัยผ่านไปสู่ผู้รับ แต่ในการสื่อสารของภาษาเขียนจะหมายถึงกระดาษ การสื่อสารเกิดขึ้นในสถานการณ์หนึ่ง ๆ ซึ่งทั้งคู่มีอยู่ร่วมกัน สถานการณ์ของการสื่อสารจึงหมายถึงช่วงเวลา สถานที่ สภาพแวดล้อม ฯลฯ นอกจากนั้นแล้วยังรวมถึงถ้อยคำที่ได้กล่าวมาแล้วก่อนหน้านี้ คู่สนทนาทั้งสองอาจสลับบทบาทกันไปมา ผู้ส่งสารกลายเป็นผู้รับสาร และผู้รับสารกลายเป็นผู้ส่งสาร (Chiss et al., 1977, p. 49) การสื่อสารจะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยองค์ประกอบและกระบวนการที่สลับซับซ้อนซึ่งสามารถสรุปออกมาให้เห็นเป็นแผนภาพคร่าว ๆ ที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายได้ดังนี้

แผนภาพที่ 1

กระบวนการสื่อสาร

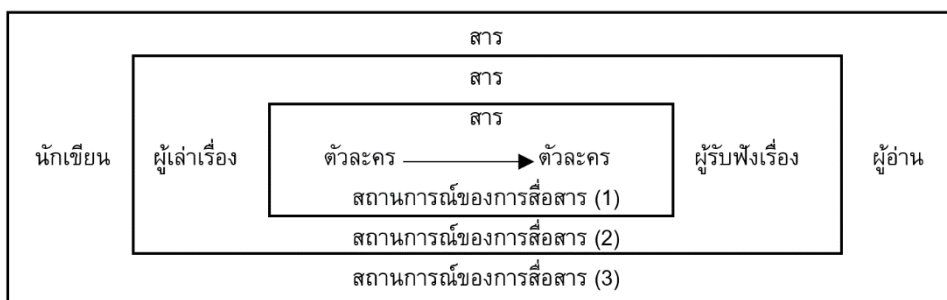
หมายเหตุ. แผนผังปรับจากทฤษฎีของ Jakobson, 2003, p. 214

ในนวนิยายเขียนนั้น กรอบของกระบวนการสื่อสารจะซ้อนกันเป็นชั้น ๆ โดยที่กรอบนอกสุดนั้นมีนักเขียนเป็นผู้ส่งสารไปยังผู้อ่านซึ่งเป็นผู้รับสาร แต่ความสัมพันธ์จะไปในทิศทางเดียวโดยไม่มีการสลับบทบาท โดยทั่วไปแล้ว ผู้ส่งสารหรือนักเขียนจะระบุเอาไว้อย่างชัดเจนตั้งแต่แรก ส่วนผู้รับสารยังไร้อำนาจระหว่างช่วงเวลาของการส่งสาร (เขียน) ตราบจนกระทั่งมีผู้หยิบงานเขียนขึ้นมาอ่านและยังเปลี่ยนหน้ากันไปเรื่อย ๆ ขึ้นอยู่กับว่าใครเป็นผู้หยิบหนังสือขึ้นมาอ่าน ในขณะที่นักเขียนหรือผู้ส่งสารยังคงเป็นคนเดิมเสมอในเรื่องเจ้าชายน้อย ซึ่งมีเรื่องราวการผจญภัยต่าง ๆ เล่าผ่าน “ผู้เล่าเรื่อง” (narrateur) ให้กับ

“ผู้รับฟังเรื่อง” (narrataire) กรอบของกระบวนการสื่อสารจึงซับซ้อนขึ้นไปอีกชั้นหนึ่งซึ่งสามารถแสดงด้วยแผนภูมิคร่าว ๆ ดังนี้

แผนภาพที่ 2

กระบวนการสื่อสารในเรื่องเจ้าชายน้อย

จากแผนภาพที่สอง กรอบนอกสุดแสดงถึงนักเขียน (ผู้ส่งสาร) และผู้อ่าน (ผู้รับสาร) ซึ่งไม่ได้อยู่เบื้องหน้ากัน สถานการณ์ของการสื่อสาร (1) ของทั้งสองฝ่ายแตกต่างกัน ไม่ว่าจะเป็นสถานที่ เวลา สภาพแวดล้อม ฯลฯ ตอนที่นักเขียนประพันธ์ผลงาน ผู้อ่านยังไม่ปรากฏตัวตน เนื่องจากเป็นเพียง “ผู้อ่านที่คาดหวัง” ขึ้นอยู่กับว่าใครจะเป็นผู้หยิบหนังสือขึ้นมาอ่าน ในภายหลังจากที่ผลงานเสร็จสิ้นและตีพิมพ์ออกเผยแพร่ ความสัมพันธ์ของทั้งสองเป็นไปในทิศทางเดียวเท่านั้น นักเขียนทำหน้าที่เป็นผู้ส่งสาร และมีผู้อ่านเป็นผู้รับสารตลอดทั้งเรื่อง ไม่มีการสลับบทบาท ผู้รับสารไม่สามารถเปลี่ยนมาเป็นผู้ส่งสารได้เหมือนกับการสื่อสารทั่วไป

ในกรอบถัดเข้ามาหรือกรอบกลาง ผู้เล่าเรื่องส่งสารให้ผู้รับฟังเรื่องซึ่งทำหน้าที่เป็นผู้รับสาร บทบาทก็ยังคงไปในทิศทางเดียว บางครั้งผู้รับฟังเรื่องอาจหมายถึงผู้อ่านตัวจริงซึ่งอยู่นอกตัวบทก็ได้ หากผู้รับฟังเรื่องเป็นคน ๆ เดียวกับ “ผู้อ่านที่คาดหวัง” และผู้อ่านตัวจริงคือผู้อ่านที่คาดหวังนั้น ถ้าผู้อ่านตัวจริงรู้สึกว่าเป็นคน ๆ เดียวกับผู้อ่านที่คาดหวังก็จะรู้สึกว่าผู้เล่าเรื่องกำลังพูดอยู่กับตนและผู้เล่าเรื่องให้ตนฟัง (ปาจรีย์ สุทัศน์ ณ อยุธยา, 2559, น. 39) สถานการณ์ของการสื่อสาร (2) ต้องอาศัยตีความจากเนื้อเรื่อง

ส่วนกรอบในสุดนั้นแสดงให้เห็นถึงคู่สนทนาซึ่งเป็นตัวละครตามเนื้อเรื่องโดยที่ผู้ส่งสารและผู้รับสารสามารถสลับบทบาทกันได้ และผู้เล่าเรื่องก็อาจเป็นตัวละครหนึ่งในเรื่องได้ด้วยเช่นเดียวกัน ดังนั้นผู้เล่าเรื่องอาจปรากฏในกรอบกลางคู่กับผู้รับฟังเรื่อง สถานการณ์ของการสื่อสาร (3) ต้องอาศัยตีความจากเนื้อเรื่องเช่นเดียวกับกรอบกลาง นอกจากนั้นแล้วกรอบของกระบวนการสื่อสารยังอาจลึกลงไปอีกอีกระดับหนึ่ง (เป็นกรอบชั้นที่สี่) เมื่อตัวละครตัวหนึ่งเล่าเรื่องให้ตัวละครอีกตัวหนึ่งฟัง ก็จะเกิดสถานการณ์ของการสื่อสารขึ้นอีกระดับหนึ่ง เรื่องเล่าที่ซ้อนอยู่ในระดับนี้เรียกว่า “le récit métadiégétique” หรือ “le méta-métarécit”

(ปาจิริย สัทธน์ ณ อยุธยา, 2559, น. 39) ในเรื่อง *Le Petit Prince* เจ้าชายน้อยเล่าเรื่องราวการผจญภัยทั้งหมดให้ผู้เล่าเรื่องฟัง ก่อนที่ผู้เล่าเรื่องจะนำมาเล่าให้ผู้รับฟังเรื่องฟังต่ออีกทีหนึ่ง แต่กรอบนี้ถูกละเอาไว้และกลมกลืนไปกับกรอบที่สองซึ่งเป็นการเล่าเรื่องของผู้เล่าเรื่องให้กับผู้รับฟังเรื่อง ในหลาย ๆ บท ผู้เล่าเรื่องมักเริ่มต้นด้วยคำกริยา « apprendre » ตัวอย่างเช่น ในบทที่ 4 : j'avais ainsi appris une seconde chose très importante : [...] หรือในบทที่ 5 : Chaque jour j'apprenais quelque chose sur la planète, sur le départ, sur le voyage. หรืออีกหลาย ๆ ส่วนวนที่แสดงนัยว่าเจ้าชายน้อยเล่าให้ฟัง เช่น บทที่ 7 : ce secret de la vie du petit prince me fut révélé. หากตัวละครที่ผู้เล่าเรื่องกล่าวถึงทำหน้าที่เป็นผู้เล่าเรื่องหรือนำคำพูดของผู้อื่นมากล่าว ก็จะเกิดกรอบสี่ของกระบวนการสื่อสาร โดยทั่วไปแล้ว กรอบของการสนทนาจะไม่ซ้อนกันหลายชั้น มิฉะนั้นจะซับซ้อนมากเกินไปและทำให้เนื้อเรื่องเกิดความสับสนได้ ดังนั้นสถานการณ์ของการสื่อสารมักจะซ้อนกันโดยลึกลงไปไม่เกินสี่กรอบ ในเรื่อง *Le Petit Prince* การสื่อสารในกรอบที่สี่นั้นเป็นเพียงการนำคำพูดบางส่วนมากล่าวใหม่ (discours rapporté) มากกว่าจะเป็นการเล่าเรื่อง (récit) อย่างแท้จริง แตกต่างจากผู้เล่าเรื่องซึ่งเล่าเรื่องตลอดทั้งเรื่อง ดังนั้นจึงไม่ได้ใส่เอาไว้ในแผนภูมิข้างต้น

สถานการณ์ของการสื่อสารในงานวรรณกรรมนั้นต้องอาศัยการตีความจากเนื้อเรื่องและเครื่องหมายต่าง ๆ ซึ่งแสดงถึงสถานการณ์ของการสื่อสารในต้นฉบับภาษาฝรั่งเศสเป็นสิ่งที่จำเป็นต้องทำความเข้าใจอย่างละเอียดไม่ได้ เพราะมีผลต่อการตีความหมายและการแปลอย่างมาก วรรณกรรมเรื่อง *Le Petit Prince* ต้นฉบับภาษาฝรั่งเศสตีพิมพ์และเผยแพร่อยู่หลายสำนักพิมพ์และหลายครั้ง ในที่นี้จะนำต้นฉบับภาษาฝรั่งเศสที่จัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์ Gallimard ประเทศฝรั่งเศส ในปี ค.ศ. 1999 มาใช้เป็นต้นฉบับในการเปรียบเทียบกับฉบับแปลเป็นภาษาไทย เนื่องจากฉบับภาษาฝรั่งเศสนี้ตีพิมพ์ซ้ำจากฉบับปี ค.ศ. 1946 ซึ่งมีเนื้อหาตรงกับฉบับที่ตีพิมพ์ครั้งแรกในประเทศอเมริกา ปี ค.ศ. 1943 และนักเขียน Antoine de Saint-Exupéry เห็นชอบให้จัดพิมพ์ขณะยังมีชีวิตอยู่ ส่วนบางฉบับอาจใช้เครื่องหมายแตกต่างจากฉบับดังกล่าวและอาจทำให้เจตนาของนักเขียนเปลี่ยนแปลงไป

ในเรื่อง *Le Petit Prince* นั้น ผู้เล่าเรื่องได้เล่าเรื่องราวการผจญภัยของเจ้าชายน้อยให้ผู้รับฟังเรื่องฟัง ดังนั้นเนื้อหาทั้งหมดจึงเป็นเรื่องเล่าหรือเป็นสารที่ผู้เล่าเรื่อง (ผู้ส่งสาร) ส่งให้กับผู้รับฟังเรื่อง (ผู้รับสาร) แต่ภายในสารนั้นก็ได้พูดถึงตัวละครต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นเจ้าชายน้อย ดอกกุหลาบ พระราชา คนขี้เมา ฯลฯ คำพูดของตัวละครจึงเป็นการหยิบยกคำพูดของตัวละครเหล่านั้นมาเล่าให้ฟังใหม่ (discours rapporté) ไม่ใช่คำพูดโดยตรงหรือเสียงของตัวละครเหมือนในนวนิยายทั่วไป ตลอดทั้งบทสนทนาอยู่ภายในเครื่องหมายแสดงคำพูดที่ยกมา « » ไม่ใช่เพียงคำพูดของตัวละครตัวใดตัวหนึ่ง อาจกล่าวได้ว่าการนำเอาเรื่อง *Le Petit Prince* ไปจัดทำเป็นรูปแบบเสียงนั้นน่าจะสะท้อนให้เห็นถึงรูปแบบของนวนิยายเล่มนี้ได้

เป็นอย่างดี ตลอดทั้งเรื่องจะเป็นเสียงของผู้เล่าเรื่องเท่านั้น และคำพูดของตัวละครอื่น ๆ ก็เป็นเสียงของผู้เล่าเรื่องที่นำเอาคำพูดของตัวละครเหล่านั้นมาเล่าใหม่

โดยทั่วไปแล้ว เครื่องหมาย « » ใช้แสดงคำพูดที่ยกมาหรือ « discours rapporté direct » โดยระบุผู้กล่าวคำพูดไว้ข้างหน้าเครื่องหมาย : ตัวอย่างเช่น

On disait dans le livre : « Les serpents boas avalent leur proie tout entière, sans la mâcher. Ensuite ils ne peuvent plus bouger et ils dorment pendant les six mois de leur digestion. »

ในบทสนทนาของนวนิยายทั่วไป คำพูดจะนำหน้าด้วยเครื่องหมาย - เท่านั้น ตัวอย่างเช่น

-, dit Jean. -, demande Pierre. -, répond Jean

ในเรื่อง *Le Petit Prince* หากสังเกตการใช้เครื่องหมาย « » ซึ่งแสดงคำพูดที่ยกมา (discours rapporté) ก็จะเห็นว่าใช้กำกับบทสนทนาตลอดทั้งบทและอาจรวมถึงเนื้อความที่เป็นการบรรยายหรือข้อความระบุผู้พูดด้วย เมื่อเป็นการโต้ตอบระหว่างตัวละคร

« Bonjour, dit-il tout hasard.

- Bonjour... Bonjour... Bonjour..., répondit l'écho.

- Qui êtes-vous? dit le petit prince.

- Qui êtes-vous... qui êtes-vous... qui êtes-vous..., répondit l'écho.

- Soyez mes amis, je suis seul, dit-il.

- Je suis seul... je suis seul. .. je suis seul... », répondit l'écho.

ผู้เล่าเรื่องนำคำพูดทั้งหมดที่อยู่ภายในเครื่องหมาย « » มาเล่าให้ฟังใหม่โดยปราศจากสำนวนนำ - Je (le narrateur) dis : « » ซึ่งละเอาไว้ในฐานที่เข้าใจ บางครั้ง ผู้กล่าวประโยคแรกจะอยู่นอกกรอบเพื่อให้เนื้อเรื่องต่อเนื่อง

Et j'étais fier de lui apprendre que je volais. Alors il s'écria :

« Comment tu es tombé du ciel !

- Oui, fis-je modestement.

- Ah! ça c'est drôle !... »

เจ้าชายน้อยไม่ได้กล่าวถ้อยคำทั้งหมด มีคำพูดโต้ตอบของคู่สนทนารวมอยู่ด้วย และผู้เล่าเรื่องนำเอาบทสนทนาทั้งหมดมาเล่าให้ฟังใหม่ แต่ด้วยเนื้อหาที่ต้องเชื่อมกับข้อความที่นำหน้ามาเพื่อแสดงการต่อเนื่องของเหตุการณ์ และไม่ใช่คำพูดของเจ้าชายน้อย จึงไม่ได้นำเอา *Alors il s'écria : เข้าไปไว้ใน « »* ความจริงแล้ว นักเขียนพยายามที่จะหลักข้อความนำเหล่านี้ไว้นอกกรอบ « » หากทำได้ จะสังเกตได้จากเครื่องหมายปิดท้าย (») จะไม่รวมเอาสำนวนนำเข้ามาไว้ข้างในด้วยโดยจะปิดก่อนเมื่อสิ้นสุดคำพูดของตัวละคร เช่น

« Bonjour, dit-il tout hasard.

[...]

- Je suis seul... je suis seul... je suis seul... », répondit l'écho.

สำนวนนำ *répondit l'écho* วางอยู่นอกเครื่องหมาย « » เพราะไม่ใช่ถ้อยคำที่ยกมาโดยตรง หรือ *dit le serpent*. ในตัวอย่างข้างล่างนี้

Le petit prince ne répondit rien.

« Tu me fais pitié, toi si faible, sur cette Terre de granit. Je puis t'aider un jour si tu regrettes trop ta planète. Je puis...

- Oh ! J'ai très bien compris, fit le petit prince, mais pourquoi parles-tu toujours par énigmes ?

- Je les résous toutes », dit le serpent.

ในผลงานวรรณกรรมชิ้นนี้ เครื่องหมายขีดหน้าถ้อยคำ - ซึ่งแสดงคำพูดของตัวละครแต่ละตัวนั้นจะอยู่ภายในเครื่องหมาย « » อีกชั้นหนึ่ง ยกเว้นหน้าประโยคแรกของตัวละครที่เริ่มต้นบทสนทนาหลังเครื่องหมายเปิดคำพูด « ซึ่งจะไม่ใส่เครื่องหมายแสดงถ้อยคำ - นั้นชี้ให้เห็นอย่างชัดเจนว่าผู้เล่าเรื่องยกเอาคำพูดของตัวละครมาเล่าให้ฟังใหม่และครอบคลุมคำพูดของคู่สนทนาทั้งสอง ไม่ใช่เป็นคำพูดของตัวละครตัวเดียว ผู้เล่าเรื่องได้เล่าเรื่องที่เกิดขึ้นแล้วให้กับผู้อ่านฟังพร้อมทั้งยกเอาคำพูดของตัวละครมา เรื่องราวการผจญภัยทั้งหมดเป็นเหตุการณ์ที่ผ่านพ้นไปแล้ว ไม่ใช่เรื่องที่กำลังดำเนินไปข้างหน้า แต่เป็นการเล่าย้อนหลังดังที่คำบรรยายตอนหนึ่งอธิบายเอาไว้ว่า *J'éprouve tant de chagrin à raconter ces souvenirs. Il y a six ans déjà que mon ami s'en est allé avec son mouton.* (บทที่ 4) เนื่องจากการเป็นการเล่น "ความทรงจำ" เครื่องหมาย « » จึงครอบคลุมบทสนทนาโต้ตอบไปมาระหว่างคู่สนทนาทั้งสองที่ติดต่อกันยาวต่อเนื่อง อย่างเช่น บทสนทนาระหว่างเจ้าชายน้อยกับพระราช (ในบทที่ 10)

หรือบทสนทนาระหว่างเจ้าชายน้อยกับสุนัขจิ้งจอก (บทที่ 21) หากสังเกตดี ๆ จะเห็นว่าแม้เพียงบทสุดท้ายเท่านั้นที่ไม่มีหมายเลขกำกับเหมือนกับบทอื่น ๆ และไม่มีเครื่องหมาย « » บอกการยกคำพูดของผู้อื่นมาเล่าปรากฏให้เห็นเลย เนื่องจากบทสุดท้ายเป็นเรื่องราวที่ยังไม่ได้เกิดขึ้นและถ้อยคำทั้งหมดเป็นของผู้เล่าเรื่องเองซึ่งกล่าวกับผู้รับฟังเรื่องโดยตรง กาลปัจจุบันของกริยาใช้แสดงจุดสิ้นสุดของเรื่องเล่าในอดีตและนำผู้ฟังเรื่องกลับมาสู่ช่วงเวลาของการเล่าเรื่อง บทสุดท้ายนี้ไม่ใช้การนำคำพูดของตัวละครอื่น ๆ มาเล่าใหม่ และจะสังเกตได้ว่าเนื้อหาของบทสุดท้ายนี้ตีพิมพ์ด้วยอักษรเอนทั้งบท (ในบางฉบับ) และแยกออกไปต่างหากต้นฉบับภาษาฝรั่งเศสแยกแยะค่อนข้างชัดเจนระหว่างการหยิบยกบทสนทนาของตัวละครมาเล่าใหม่ (หลังเครื่องหมาย : - ... ซึ่งอยู่ภายในเครื่องหมาย « » อีกชั้นหนึ่ง) หรือการหยิบยกคำพูดของตัวละครตัวใดตัวหนึ่งเฉพาะมาเล่าใหม่ (หลังเครื่องหมาย : « ... ») เมื่อแปลเป็นภาษาไทย ความแตกต่างเหล่านี้จะยังคงอยู่หรือไม่นั้นเป็นสิ่งที่ต้องศึกษาวิเคราะห์อย่างถี่ถ้วน เนื่องจากส่งผลต่อการตีความหมายและการเลือกใช้บุรุษสรรพนามอย่างมาก

ในต้นฉบับภาษาฝรั่งเศสของ Gallimard (ซึ่งคาดว่าน่าจะเป็นต้นฉบับสำหรับฉบับแปลเป็นภาษาไทย) จะพิมพ์ชื่อหนังสือ *Histoires vécues* ซึ่งกล่าวถึงในเรื่องเป็นตัวเอนดังเช่นถือปฏิบัติกันอย่างแพร่หลาย แต่ในฉบับแปลภาษาไทย เปลี่ยนเป็นหลากหลายรูปแบบ พบได้ทั้งการพิมพ์เป็นตัวเอนเหมือนกับต้นฉบับภาษาฝรั่งเศส และการใช้เครื่องหมาย “...” หรือ ‘...’ ซึ่งอาจไปเข้าช้อนกับการใช้แสดงถ้อยคำที่ยกมาได้

ในภาษาฝรั่งเศส เครื่องหมาย « » ใช้แสดงข้อความหรือคำพิเศษที่หยิบยกมา เช่น Il l'appelle par exemple « l'astéroïde 324 » แต่ถ้าข้อความหรือคำพิเศษดังกล่าวอยู่ในกรอบ « » อีกชั้นหนึ่ง ก็จำเป็นต้องเปลี่ยนเป็นเครื่องหมาย “ ” เพื่อหลีกเลี่ยงความสับสนและแสดงให้เห็นระดับการยกคำพูดมาที่แตกต่างกัน เช่น

Mais, après réflexion, il ajouta :

« Qu'est-ce que signifie “apprivoiser” ?

[...]

- Qu'est-ce que signifie “apprivoiser” ?

- C'est une chose trop oubliée, dit le renard. Ça signifie “créer des liens...”.

[...]

- Oh! ce n'est pas sur la Terre », dit le petit prince.

หรือ

Il rougit, puis reprit :

« Si quelqu'un aime une fleur qui n'existe qu'à un exemplaire dans les millions et les millions d'étoiles, ça suffit pour qu'il soit heureux quand il les regarde. Il se dit : "Ma fleur est là quelque part..." Mais, si le mouton mange la fleur, c'est pour lui comme si, brusquement, toutes les étoiles s'éteignaient ! Et ce n'est pas important ça ! »

เครื่องหมายทั้งสองแสดงถึงกรอบการสื่อสารที่ต่างกัน เครื่องหมาย « » แสดงถึงกรอบที่อยู่เหนือกว่าหรือกรอบนอกกว่าเครื่องหมาย “ ” คำพูดที่อยู่ภายในเครื่องหมาย « » เป็นคำพูดที่ผู้เล่าเรื่องยกมา (กรอบกลาง) ส่วนคำพูดที่อยู่ในเครื่องหมาย “ ” เป็นคำพูดที่ตัวละครยกมา (กรอบใน) เมื่อแปลเป็นภาษาไทย แทบทุกฉบับไม่ได้ยึดการใช้เครื่องหมายของต้นฉบับ ทำให้มิติของการเล่าเรื่องแตกต่างออกไป ไม่ใช่เป็นการนำคำพูดมาเล่าใหม่ (discours rapporté direct) เสียงของผู้เล่าเรื่องหายไปบนทสันทนา แต่เป็นเสียงของตัวละครแต่ละตัวที่กล่าวถ้อยคำ ตัวอย่างเช่น

Elle disait : ...

« S'il vous plaît... dessine-moi un mouton!

- Hein!

- Dessine-moi un mouton...»

อำพรณ เสียงนั้นกล่าวว่า :

“กรุณา... วาดรูปแกะให้ตัวหนึ่งเถอะ”

“หือ!”

“ช่วยวาดรูปแกะให้ฉันตัวหนึ่งสิ...”

อริยา เมื่อได้ยินเสียงเล็ก ๆ ปลูกขึ้นในตอนเช้า

“กรุณาวาดแกะให้ผมสักตัวเถิด”

“อะไรนะ”

“วาดแกะให้ผมสักตัวเถิด”

พงาพันธ์ จู ๆ ก็พลันมีเสียงใส ๆ มาแจ้วกังวานปลุกผมว่า

“ช่วยวาดรูปแกะให้ฉันสักตัวสิ”

“หือม”

“วาดรูปแกะให้ฉันตัวหนึ่งสิ”

แพรวณัฐ	เสียงนั้นพูดว่า “คุณครับ ช่วยวาดรูปแกะให้ผมสักตัวได้ไหมครับ” “หา!?” “ช่วยวาดรูปแกะให้ผมสักตัวนะครับ”
	ธีรา
	เสียงนั้นพูดว่า “ขออภัยเอะนะ... ช่วยวาดรูปแกะให้ผมที” “นี่อะไรกัน !” “ช่วยวาดรูปแกะให้ผม...”
สมบัติ	เสียงหนึ่งปลุกผมให้ตื่นขึ้นในตอนฟ้าสว่างว่า “กรุณาวาดแกะให้ฉันหน่อยเกิด...” “ว่าไงนะ” “วาดแกะให้หน่อย...”

ฉบับแปลเป็นภาษาไทยใช้สัญลักษณ์ “...” แทนเครื่องหมาย - ... ของภาษาฝรั่งเศสในบทสนทนา เครื่องหมาย « » แสดงการยกคำพูดมา (discours rapporté direct) ซึ่งครอบคลุมบทสนทนาทั้งหมดของตัวละครนั้นขาดหายไปและทำให้แตกต่างจากต้นฉบับภาษาฝรั่งเศสเนื่องจากภาษาไทยนำเอาเครื่องหมาย “ ” ไปใช้แสดงคำพูดของตัวละครแล้ว จึงยากที่จะนำใช้แทนเครื่องหมาย « » ได้อีก เพราะจะสร้างปัญหาการใช้เครื่องหมายทับซ้อนเป็น “...” จากตารางข้างต้น บางตัวอย่างข้างต้นมีการนำเครื่องหมาย ‘ ’ มาใช้ แต่ก็มักสับสนกับเครื่องหมาย “ ” จนยากจะแยกแยะหน้าที่ของเครื่องหมายทั้งสอง จะสังเกตเห็นว่าในฉบับแปลของอำพรณยังคงเก็บเครื่องหมาย : ตามแบบอย่างต้นฉบับภาษาฝรั่งเศสเพื่อแสดงถึงคำพูด แต่ก็ยังไม่ชัดเจนเท่าใดนัก เพราะไม่สามารถบอกอาณาเขตของการยกคำพูดมาได้ว่าสิ้นสุดที่ตรงไหน

การใช้เครื่องหมายไม่ตรงกับต้นฉบับอาจทำให้การตีความหมายของเนื้อเรื่องเปลี่ยนแปลงไป ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดคือการแสดงอาณาเขตของถ้อยคำที่ยกมา ตัวอย่างของต้นฉบับภาษาฝรั่งเศสแสดงให้เห็นว่าบทสนทนาของตัวละครทั้งสองอยู่ในเครื่องหมาย « » ดังนั้นจึงเป็นคำพูดที่ผู้เล่าเรื่องยกมาทั้งหมด ถึงแม้ว่าจะเป็นบทสนทนา แต่ “เสียง” ที่ผู้เล่าเรื่องเป็นเสียงของผู้เล่าแต่เพียงผู้เดียว

« Et tu crois, toi, que les fleurs ...

- Mais non ! Mais non ! Je ne crois rien ! J'ai répondu n'importe quoi.

Je m'occupe, moi, de choses sérieuses ! »

อำพรพรรณ	“และเธอเชื่อว่า ดอกไม้เนะ...” “พอที! พอที! ฉันไม่ได้เชื่ออะไรเลย! ฉันตอบส่ง ๆ ไปยังฉันเอง ฉันกำลังทำธุระสำคัญอยู่นะ!”
อริยา	“แล้วคุณคิดว่าดอกไม้...” “ไม่หรอก ฉันไม่คิดอะไรทั้งนั้นแหละ ฉันกำลังยุ่งอยู่นะ กับงานที่ต้องเอาจริงเอาจังมากด้วย”
พงาพันธุ์	“แล้วคุณคิดว่าพวกดอกไม้เนะ...” “ไม่... ไม่... ฉันไม่คิดอะไรทั้งนั้น ฉันตอบส่ง ๆ ไปอย่างนั้นเอง ฉันกำลังยุ่งกับเรื่องสำคัญคอขาดบาดตายอยู่นี่ไง”
แพรณัฐ	“คุณเชื่อจริงๆ หรือครับว่าดอกไม้...” “ไม่ ! ไม่เลย ! ฉันไม่เชื่ออะไรทั้งนั้น !” ฉันตอบส่งเดช “ฉันกำลังยุ่งอยู่กับเรื่องสำคัญนะ เธอไม่เห็นรีไร !”
ธีรา	“แล้วนี่ คุณเชื่อหรือว่าดอกไม้...” “ไม่ใช่อย่างนั้น ! ไม่ได้พูดอะไรอย่างนั้น ฉันไม่เชื่ออะไร ทั้งสิ้น ฉันตอบไปอย่างนั้นเอง นี่เห็นหรือเปล่า ฉันกำลัง แก้ปัญหาเรื่องคอขาดบาดตายอยู่นะ”
สมบัติ	“นายเชื่อหรือเปล่านั้น ว่าดอกไม้...” “พอที ! พอที ! ฉันไม่อยากจะเชื่ออยากเชื่ออะไรทั้งนั้น เมื่อก็ ก็พูดส่งเดชไปอย่างนั้นเอง ฉันกำลังทำงานจริงจังอยู่”

ข้อความตอนนี้ดูเหมือนจะแปลออกมาแตกต่างกันอย่างมาก การใส่เครื่องหมายแสดงคำพูดแตกต่างไปจากต้นฉบับทำให้ความหมายเปลี่ยนไป ฉบับแปลของแพรณัฐถ่ายทอดออกมาเป็น “...” ฉันตอบส่งเดช “...” ทำให้เนื้อความ *ฉันตอบส่งเดช* กลายเป็นคำพูดของผู้เล่าเรื่องในกรอบกลางหรือผู้เล่าเรื่องที่ไม่ใช่ตัวละครโดยมีผู้รับสารคือผู้รับฟังเรื่อง แต่ในต้นฉบับภาษาฝรั่งเศส ข้อความนี้ยังอยู่ภายในของเขตของเครื่องหมาย « » จึงเป็นคำพูดของผู้เล่าเรื่องในฐานะตัวละครหรืออยู่ในกรอบข้างในสุดโดยมีเจ้าของรายเป็นผู้รับสาร

รูปแบบการแปลแบบนี้ก็พบในฉบับแปลครั้งแรกของอำพรพรรณจนกระทั่งถึงฉบับครบรอบปี 60 ปีซึ่งแปลออกมาเป็น

“พอที ! พอที ! ฉันไม่ได้เชื่ออะไรเลย” ฉันตอบส่ง ๆ ไปยังฉันเอง “ฉันกำลังทำธุระสำคัญอยู่นะ !”

แต่เมื่อเป็นฉบับครบรอบ 70 ปี ได้แก้ไขและปรับเปลี่ยนเป็น

เจ้าชายน้อยก็รับทวนความคิดฉันอีกครั้งหนึ่ง :

“พอที ! พอที ! ฉันไม่ได้เชื่ออะไรเลย ฉันตอบส่ง ๆ ไปยังนั่นเอง ฉันกำลัง
ทำธุระสำคัญอยู่นะ !”

โดยทั่วไปแล้ว ส่วนวนนำหน้าถ้อยคำที่ยกมา (formule introductrice) ซึ่งแสดง
ผู้กล่าวคำพูดต้องอยู่ระหว่างเครื่องหมายจุลภาค (... , ...) เมื่อแทรกอยู่ระหว่างคำพูดของ
ตัวละคร และในเรื่อง *Le Petit Prince* จะอยู่ภายในเครื่องหมาย « » อีกทีหนึ่ง เนื่องจากทั้งหมด
เป็นการเล่าเรื่องให้ฟังใหม่ ในตัวอย่างข้างต้น จะเห็นได้ชัดเจนว่า J'ai répondu n'importe quoi.
ไม่ได้อยู่ระหว่างเครื่องหมายจุลภาค เป็นประโยคอิสระความเดียว (proposition indépendante)
ซึ่งขึ้นต้นด้วยอักษรตัวใหญ่และลงท้ายด้วยเครื่องหมายมหัพภาคหรือจุดจบประโยค
จึงไม่ใช่ส่วนวนนำหน้าถ้อยคำ แต่เป็นส่วนหนึ่งของเนื้อความที่ผู้เล่าเรื่องพูดกับเจ้าชายน้อย
นอกจากนั้นแล้ว n'importe quoi ยังทำหน้าที่เป็นกรรมตรง กริยา répondre จึงไม่อาจมีถ้อยคำ
ที่ยกมาเป็นกรรมตรงได้อีกซึ่งแตกต่างจากในส่วนวนนำหน้าถ้อยคำที่โดยทั่วไปแล้วมักจะต้อง
ไม่มีกรรมตรง เนื่องจากถ้อยคำที่ยกมาจะทำหน้าที่เป็นกรรมตรง

ท้ายสุด การทำความเข้าใจกับกรอบหรือระดับของกระบวนการสื่อสารนั้นเป็นเรื่องที่
จำเป็นอย่างยิ่งต่อการแปลคำสรรพนามบุรุษที่หนึ่งและบุรุษที่สองให้เหมาะสมกับสถานการณ์
ในเรื่อง *Le Petit Prince* ระดับของกระบวนการสื่อสารค่อนข้างจะมีความสลับซับซ้อน ผู้เล่าเรื่อง
ทำหน้าที่เป็นทั้งผู้เล่าเรื่องและตัวละคร รวมถึงผู้รับฟังเรื่องเองก็ยังเป็นทั้งผู้รับฟังเรื่องและ
ตัวละครอีกด้วย สำหรับตัวละครอื่น ๆ นั้นจะปรากฏเฉพาะในกรอบข้างในสุดเพียงอย่างเดียว
ดังนั้นในการศึกษาการแปลคำสรรพนามจึงเริ่มตั้งแต่กรอบนอก ได้แก่ ผู้เขียนและผู้อ่าน
กรอบกลาง ได้แก่ ผู้เล่าเรื่องและผู้รับฟังเรื่อง และกรอบใน ได้แก่ ผู้เล่าเรื่อง (ตัวละคร) และ
ผู้ใหญ่ ผู้รับฟังเรื่อง (ตัวละคร) และผู้ใหญ่ ผู้เล่าเรื่อง (ตัวละคร) และเจ้าชายน้อย และท้ายสุด
เจ้าชายน้อยและตัวละครต่าง ๆ ซึ่งแบ่งออกเป็นตัวละครที่เจ้าชายน้อยได้พบปะบนดาวต่าง ๆ
ก่อนที่จะมาถึงยังโลกมนุษย์ ตัวละครที่เป็นมนุษย์โลก ตัวละครที่เกิดจากการทำบุคลาธิษฐาน
ซึ่งมี “ดอกกุหลาบ” ของเจ้าชายน้อย ก่อนที่จะตามมาด้วยงู ดอกไม้ เหล่าดอกกุหลาบ
สุนัขจิ้งจอก ตามลำดับ อย่างไรก็ตาม ในบทความชิ้นนี้จะกล่าวถึงเฉพาะการแปลสรรพนาม
บุรุษที่หนึ่งและบุรุษที่สองในกรอบนอกและกรอบกลางเท่านั้น เนื่องจากส่งผลอย่างยิ่งต่อ
การตีความของความเป็นเด็กและความเป็นผู้ใหญ่ของผู้อ่านและผู้รับฟังเรื่อง และยิ่งไปกว่านั้น
ยังส่งผลต่อการจัดประเภทของวรรณกรรมชิ้นนี้ว่าเป็นวรรณกรรมเยาวชนหรือวรรณกรรม
ผู้ใหญ่

3. การแปลคำสรรพนามบุรุษที่หนึ่งและบุรุษที่สองของนักเขียนและผู้อ่าน

การศึกษาเปรียบเทียบการแปลของบุรุษสรรพนามในผลงานวรรณกรรมชิ้นนี้เริ่มตั้งแต่ นักเขียนและผู้อ่านในกรอบนอกสุด เนื่องจากนักเขียนได้เขียนคำอุทิศให้กับสหายผู้หนึ่ง หลังจากนั้นจึงเป็นการแปลบุรุษสรรพนามของผู้เล่าเรื่องและผู้รับฟังเรื่องในกรอบกลาง ในบทสนทนาทั่วไป คำสรรพนามบุรุษที่หนึ่งและบุรุษที่สองจัดเป็นตัวบ่งบอก (déictiques) ซึ่งโยงถึงคู่สนทนาโดยตรงโดยไม่ต้องอาศัยการตีความใด ๆ ตรงกันข้าม ในนวนิยาย คำสรรพนาม แทนคู่สนทนาจะจัดเป็นคำอ้อมบริบท เพราะต้องอาศัยการทำความเข้าใจหรือการตีความหมาย จากข้อความเขียน

ผู้ส่งสารและผู้รับสารในกรอบนอกสุด (นักเขียน-ผู้อ่าน) จะไม่ปรากฏตัวตนในเนื้อเรื่อง นามของนักเขียน (De Saint-Exupéry, 1987) ระบุเอาไว้ที่หน้าปก เนื้อเรื่องทั้งหมดก็คือ สารที่ต้องการส่งไปยังผู้อ่าน นักเขียนได้เขียนคำอุทิศหนังสือเล่มนี้ให้กับสหายผู้หนึ่งนามว่า Léon WERTH และมีการใช้สรรพนามบุรุษที่หนึ่ง แต่จะไม่ปรากฏตัวในเนื้อเรื่อง ส่วนผู้อ่านนั้น ยังไม่มีตัวตนจนกว่าจะมีผู้หยิบขึ้นอ่าน ดังนั้นเป็นเพียงผู้อ่านที่คาดหวัง (lecteur virtuel) ซึ่งจะเป็นผู้ใดก็ได้ ไม่ว่าจะเป็นวัยใด เพศใด สถานะทางสังคมใด ฯลฯ และจะไม่ปรากฏใน เนื้อเรื่องเช่นเดียวกับนักเขียน การสื่อสารจะเป็นไปในทิศทางเดียวโดยไม่มีการสลับบทบาท เป็นอันขาด การเลือกแปลสรรพนามบุรุษที่หนึ่งแทนตัวนักเขียนเป็นภาษาไทยจึงไม่นำเอา ผู้อ่านมาเป็นเงื่อนไขสำคัญ เพศชายของนักเขียนซึ่งมีความชัดเจนอย่างมากรัสนั้นน่าจะเป็น ปัจจัยสำคัญของการเลือกใช้สรรพนามบุรุษที่หนึ่ง และจะพบว่าฉบับแปลของอริยา พงาพันธุ์ ธีรา และสมบัติ เลือกใช้สรรพนาม “ผม” แทนตัวนักเขียน ส่วนฉบับแปลของอำพรธน์ และ แพรณัฐ กลับเลือกใช้สรรพนาม “ฉัน” ซึ่งเป็นคำไม่ระบุเพศ เพศของนักแปลไม่น่าจะมีอิทธิพล ต่อการเลือกสรรพนามมาใช้ตามความคุ้นชิน เพราะนักแปลเกือบทุกคนเป็นเพศหญิง แต่กลับ เลือกใช้ “ผม” เสียเป็นส่วนใหญ่ เบื้องต้นอาจสันนิษฐานได้ว่าการเลือกใช้ “ฉัน” อาจมีสาเหตุ มาจากคำว่า « enfants » ในประโยคแรกของบทอุทิศก็เป็นได้ « Je demande pardon aux enfants d'avoir dédié ce livre à une grande personne. » อาจทำให้คิดว่ากำลังพูดอยู่กับเด็ก ดังนั้นจึงเลือกที่จะใช้สรรพนาม “ฉัน” มากกว่าที่จะใช้ “ผม” กับเด็ก แต่เมื่อศึกษาต่อไปข้างหน้า ก็จะพบว่านักแปลทั้งคู่มีแนวโน้มที่จะใช้คำว่า “ฉัน” เป็นสรรพนามบุรุษที่หนึ่งอยู่แล้ว ไม่ว่าคู่สนทนาจะเป็นใคร โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ฉบับแปลของอำพรธน์ซึ่งเลือกใช้สรรพนามคำนี้ ก่อนข้างสม่ำเสมอ ความจริงแล้ว คำว่า « enfants » ที่กล่าวถึงนั้นไม่น่าจะใช้บุรุษที่สองหรือ ผู้รับสาร แต่บุรุษที่สองที่สารส่งถึงเป็นผู้อ่านที่คาดหวังซึ่งเป็นใครก็ได้ อาจเป็นผู้ใหญ่หรือ เป็นเด็กที่หยิบหนังสือเล่มนี้ขึ้นอ่าน ในต้นฉบับภาษาฝรั่งเศสนั้นมีความชัดเจนอย่างมาก คำว่า « enfants » เป็นคำนามและเป็นบุรุษที่สาม เพราะภาษาฝรั่งเศสไม่สามารถนำเอาคำนาม มาใช้เป็นบุรุษที่สองได้ หากต้องการให้คำนี้เป็นบุรุษที่สองแล้ว จำเป็นต้องมีคำสรรพนาม บุรุษที่สองระบุและคำนามจะทำหน้าที่เป็นคำเรียก (apostrophe) โดยมีรูปประโยคเป็น « Je vous demande pardon, les enfants, d'avoir décidé ce livre à une grande personne. » ตรงกันข้าม คำว่า “เด็ก ๆ” หรือ “คุณหนู” ในฉบับแปลของภาษาไทยนั้นอาจตีความว่าเป็น

บุรุษที่สองได้ เนื่องจากภาษาไทยสามารถนำคำนามมาใช้เป็นบุรุษที่สองได้ จึงกลายเป็นว่า นักเขียนส่งสารไปยังบุรุษที่สองซึ่งเป็น “เด็ก ๆ” เท่านั้น

Je demande pardon aux enfants d'avoir dédié ce livre à une grande personne.

อำพรณ	ฉันต้องขอโทษคุณหนูทั้งหลายที่ได้อุทิศหนังสือเรื่องนี้ให้แก่ผู้ใหญ่คนหนึ่ง
อริยา	ผมคงต้องกล่าวคำขอโทษเด็ก ๆ ทุกคนในการอุทิศหนังสือเล่มนี้ให้แก่ผู้ใหญ่คนหนึ่ง
พงาพันธ์	ผมต้องขอภัยบรรดาเด็ก ๆ ทั้งหลายด้วย ที่ได้อุทิศงานเขียนชิ้นนี้ให้แก่คนที่โตเป็นผู้ใหญ่แล้วเช่นนี้
แพรณัฐ	ฉันต้องขอโทษเด็ก ๆ ทั้งหลายที่อุทิศหนังสือเล่มนี้ให้แก่ผู้ใหญ่คนหนึ่ง
ธีรา	ผมขอโทษเด็ก ๆ ทั้งหลายที่ได้อุทิศหนังสือเล่มนี้ให้แก่ผู้ใหญ่คนหนึ่ง
สมบัติ	ผมขอโทษคุณหนู ๆ ทั้งหลายที่อุทิศหนังสือเล่มนี้ให้กับผู้ใหญ่คนหนึ่ง

สรรพนามบุรุษที่หนึ่ง “ฉัน” แทนนักเขียนทำให้รู้สึกว่าคุณใหญ่กำลังกล่าววาทะกับเด็ก ๆ มากกว่าสรรพนามแสดงความสุภาพ “ผม” ซึ่งโดยทั่วไปแล้วผู้ใหญ่มักไม่ใช้กับเด็ก ๆ นั้นหมายความว่า “ฉัน” ของนักเขียนไม่ได้กำลังส่งสารถึงผู้อ่านทั่วไปที่หยิบหนังสือขึ้นอ่าน แต่เป็นการพูดกับเด็ก ๆ หากเมื่อนำไปเปรียบเทียบกับสรรพนามบุรุษที่หนึ่งแทนผู้เล่าเรื่อง ก็จะพบว่าทุกฉบับใช้คำเดียวกับนักเขียน ตารางที่ 1 แสดงให้เห็นว่านักแปลไม่น่าจะแยกผู้เขียนและผู้เล่าเรื่องออกจากกัน รวมถึงไม่ได้แยกผู้อ่านและผู้รับฟังเรื่องออกจากกันด้วย เพราะยังคงใช้สรรพนามบุรุษที่หนึ่งคำเดียวกัน

ตารางที่ 1

การแปลสรรพนามบุรุษที่หนึ่งของนักเขียนและผู้เล่าเรื่อง

	อำพรณ	อริยา	พงาพันธ์	แพรณัฐ	ธีรา	สมบัติ
นักเขียน / (ผู้อ่าน)	ฉัน / -	ผม / -	ผม / -	ฉัน / -	ผม / -	ผม / -
Je / -						
ผู้เล่าเรื่อง / (ผู้รับฟังเรื่อง)	ฉัน / คุณ	ผม / คุณ	ผม / คุณ	ฉัน / คุณ	ผม / คุณ	ผม / คุณ
Je / Vous						

ถึงแม้ว่านักเขียนและผู้เล่าเรื่องอาจจะเป็นคนเดียวกันก็ตาม แต่ในกรอบของกระบวนการสื่อสารแล้ว ทั้งคู่จะปรากฏกันในคนละระดับและมีคุณสมบัติที่ต่างกัน ซึ่งจะเป็นปัจจัยสำคัญอย่างยิ่งในการเลือกใช้คำสรรพนามบุรุษที่หนึ่งในภาษาไทยให้สอดคล้องกันแน่นอนว่าทั้งสรรพนาม “ผม” และ “ฉัน” แทนตัวนักเขียนในฐานะบุรุษที่หนึ่งได้เป็นอย่างดี เนื่องจากผู้อ่านไม่มีตัวตนปรากฏให้เห็นและไม่ได้อยู่ต่อหน้าผู้เขียน ในเบื้องต้น การใช้สรรพนาม “ผม” และ “ฉัน” ดูเหมือนไม่แตกต่างกันเท่าใดนัก แต่ความจริงแล้ว “ผม” ซึ่งแสดงความรู้สึกอ่อนน้อมนั้นให้ความรู้สึกว่าคุณรับสารไม่น่าจะใช่เด็ก จึงอาจตีความได้ว่าผู้อ่านเป็นผู้ใหญ่ ตรงกันข้าม “ฉัน” ให้ความรู้สึกว่าคุณรับสารมีสถานะที่เท่าเทียมกันหรือด้อยกว่า ผู้อ่านจึงอาจเป็นได้ทั้งเด็กหรือผู้ใหญ่ ด้วยเหตุนี้เอง การเลือกใช้สรรพนามทั้งสองส่งผลต่อการตีคุณค่าความเป็นวรรณกรรมเยาวชนหรือวรรณกรรมผู้ใหญ่

ท้ายสุด การเลือกใช้สรรพนามบุรุษที่หนึ่งและบุรุษที่สองยังส่งผลต่อความเป็นเด็กหรือความเป็นผู้ใหญ่ของผู้เล่าเรื่องและผู้รับฟังเรื่องอีกด้วย เนื่องจากนักแปลไม่ได้แยกแยะผู้เขียนและผู้เล่าเรื่องออกจากกัน ผู้อ่านและผู้รับฟังเรื่องก็ไม่ได้แยกออกจากกัน สรรพนามบุรุษที่หนึ่งและบุรุษที่สองซึ่งใช้ในทั้งสองกรอบของกระบวนการสื่อสารจึงเป็นสรรพนามคำเดียวกัน นักเขียนและผู้เล่าเรื่องมีความเป็นผู้ใหญ่ที่ชัดเจนอยู่แล้วโดยไม่จำเป็นต้องอาศัยการตีความอีก ผู้อ่านและผู้รับฟังเรื่องไม่ใช่คนเดียวกันและอยู่คนละกรอบของการสื่อสาร ผู้อ่านมีนักเขียนเป็นผู้ส่งสาร อาจเป็นได้ทั้งเด็กและผู้ใหญ่ สำหรับนักเขียน สรรพนามบุรุษที่หนึ่งของภาษาฝรั่งเศส « je » ซึ่งแสดงความหมายกว้าง ๆ สร้างปัญหาในการเลือกใช้สรรพนามมาใช้แปลเป็นภาษาไทยอย่างมาก เพราะอาจแสดงนัยที่แตกต่างกันดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น และการแปลสรรพนามบุรุษที่หนึ่ง « je » ของผู้เล่าเรื่องนั้นต้องขึ้นอยู่กับตัวตนของผู้รับฟังเรื่องที่ปรากฏเป็นคำสรรพนาม « vous » ซึ่งมีความกำกวมอย่างมากนี้ต้องอาศัยการตีความเพื่อที่จะเลือกใช้สรรพนามบุรุษที่หนึ่งให้สอดคล้องกัน การเลือกใช้สรรพนามบุรุษที่หนึ่งและบุรุษที่สองแทนผู้เล่าเรื่องและผู้รับฟังเรื่องนั้นจะมีความสำคัญต่อการตีความหมายของวรรณกรรมชิ้นนี้อย่างมากดังจะได้เห็นในหัวข้อถัดไป การยังคงใช้สรรพนามบุรุษที่หนึ่งและบุรุษที่สองแบบเดียวกับนักเขียนและผู้อ่านก็อาจทำให้ความหมายที่ต้องการสื่อผิดพลาดไป

4. การแปลคำสรรพนามบุรุษที่หนึ่งและบุรุษที่สองของผู้เล่าเรื่องและผู้รับฟังเรื่อง

ในเรื่อง *Le Petit Prince* ผู้เล่าเรื่องแสดงตัวตนในเนื้อเรื่องอย่างชัดเจนที่กำลังเล่าเรื่องราวการผจญภัยของเจ้าชายน้อยให้กับผู้รับฟังเรื่องฟัง ดังนั้นจึงมีปรากฏสรรพนามบุรุษที่หนึ่งแทนตัวเองซึ่งเรียกว่า « je narratif » ในภาษาฝรั่งเศสนั้น สรรพนามบุรุษที่หนึ่งไม่บ่งบอกอะไรไปมากกว่าการเป็นผู้พูด และปรากฏเป็นรูปแปรอื่น ๆ ตามหน้าที่ทางไวยากรณ์ (moi, me, m', ...) ตรงกันข้าม ภาษาไทยมีสรรพนามบุรุษที่หนึ่งอยู่เป็นจำนวนมาก แต่ละคำแฝงนัยเอาไว้แตกต่างกันออกไป ส่วนผู้รับฟังเรื่องนั้น ดันฉบับภาษาฝรั่งเศสใช้คำว่า « vous » ซึ่งมีความกำกวมอย่างมาก เพราะเป็นสรรพนามที่เป็นได้ทั้งเอกพจน์และพหูพจน์ รวมถึงระดับ

ความสนิทสนมอีกด้วย จึงต้องอาศัยการตีความ บุรุษสรรพนามซึ่งฉบับแปลเป็นภาษาไทย
เลือกมาใช้แทนผู้เล่าเรื่องกับผู้รับฟังเรื่องนั้นจะสะท้อนให้เห็นถึงการตีความของต้นฉบับ
ภาษาฝรั่งเศสไปในทิศทางใด

4.1 สรรพนามบุรุษที่หนึ่งแทนผู้เล่าเรื่อง

นักแปลไม่ได้แยกแยะผู้เล่าเรื่อง « narrateur » ออกจากนักเขียน « écrivain » ดังที่
ได้กล่าวมาแล้วในหัวข้อข้างต้น สรรพนามบุรุษที่หนึ่งซึ่งนำมาใช้แปลสำหรับทั้งสองจึงเป็น
คำเดียวกัน ความจริงแล้ว นักเขียนและผู้เล่าเรื่องอยู่ในกรอบกระบวนการสื่อสารคนละระดับ
และมีผู้รับสารแตกต่างกัน ขั้วตรงข้ามหรือผู้รับสารของนักเขียนคือคนอ่านซึ่งยังไม่มีตัวตน
จนกว่าจะมีผู้หยิบหนังสือขึ้นอ่านและมีความหลากหลายเท่าที่จะเป็นไปได้ ในขณะที่ผู้เล่าเรื่อง
มีขั้วตรงข้ามหรือผู้รับสารคือผู้รับฟังเรื่องซึ่งปรากฏอยู่ในเนื้อเรื่องโดยแทนด้วยสรรพนาม
บุรุษที่สอง « vous » ซึ่งยังต้องอาศัยการตีความว่าหมายถึงใคร และผู้รับฟังเรื่องจะเป็น
เงื่อนไขหลักในการเลือกใช้สรรพนามบุรุษที่หนึ่งแทนผู้เล่าเรื่อง และดูเหมือนว่านักแปลก็
ไม่ได้แยกแยะผู้อ่านและผู้รับฟังเรื่องออกจากกันด้วยเช่นกัน และประเด็นที่สำคัญอย่างมาก
อีกประเด็นหนึ่งจากการเลือกใช้สรรพนามบุรุษที่หนึ่งของผู้เล่าเรื่องก็คือ สรรพนามแทน
ผู้เล่าเรื่องจะมีส่วนสะท้อนมุมมองของนักแปลต่อวรรณกรรมชิ้นนี้เป็นวรรณกรรมสำหรับ
เยาวชนหรือไม่

ในภาษาไทย การที่ผู้พูดเลือกใช้สรรพนามคำไหนแทนตัวเองนั้นต้องคำนึงถึงสถานภาพ
ของตัวเอง ระดับของภาษา เพศสภาพ ฯลฯ แน่นอนว่าในเรื่องเจ้าชายน้อย ภาษาที่ใช้จัดอยู่ใน
ระดับภาษามาตรฐานหรือภาษาสุภาพ ดังนั้นจึงไม่ปรากฏคำสรรพนามที่เป็นคำหยาบหรือ
คำไม่สุภาพในการแปล ในทางตรงกันข้าม ก็ไม่พบสรรพนามที่เป็นทางการอย่างมาก ๆ เช่น
ข้าพเจ้า กระผม ด้วยเช่นเดียวกัน ในเนื้อเรื่องนั้น ผู้เล่าเรื่องมีผู้รับฟังเรื่องเป็นคู่สนทนา
ในระดับหนึ่ง และมีเจ้าชายน้อยในอีกระดับหนึ่ง ฉบับแปลบางฉบับเลือกใช้สรรพนาม
บุรุษที่หนึ่งเหมือนกันในทั้งสองกรณี และบางฉบับก็ใช้สรรพนามที่แตกต่างกัน

เมื่อนักแปลเลือกใช้สรรพนามของผู้เล่าเรื่องกับผู้รับฟังเรื่องเหมือนกับสรรพนามของ
ผู้เล่าเรื่องกับเจ้าชายน้อย ก็แสดงให้เห็นว่าผู้รับฟังเรื่องมีความเป็นเด็กเหมือนเจ้าชายน้อย
และในฉบับแปลทั้งหมดที่ศึกษานั้นมีเพียงฉบับของอำพรณและฉบับของพรรณัฐเท่านั้นที่ใช้
สรรพนาม “ฉัน” อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาการเลือกใช้สรรพนามของอำพรณแล้ว จะเห็นว่า
การใช้ “ฉัน” ก่อนข้างเป็นไปอย่างอัตโนมัติ และแสดงถึงความเป็นบุรุษที่หนึ่งเอกพจน์เท่านั้น
ไม่ได้มีนัยพิเศษใด ๆ ดังนั้นไม่ว่าใครจะเป็นผู้พูดก็จะใช้สรรพนามคำนี้แทบทั้งสิ้น การใช้ “ฉัน”
ของฉบับแปลนี้จึงไม่น่าจะคำนึงถึงความเป็นเด็กของผู้รับฟังเรื่อง และเมื่อนำเอาสรรพนาม
บุรุษที่สองมารวมพิจารณาด้วย ก็จะช่วยสนับสนุนข้อเสนอดังกล่าว ประเด็นนี้จะกล่าวถึง
ในรายละเอียดอีกครั้งในหัวข้อถัดไป ดังนั้นจึงเหลือเพียงฉบับของพรรณัฐเท่านั้นที่ต้อง
ตีความหมายของการใช้สรรพนาม “ฉัน” สำหรับนักแปลที่เลือกทั้งหมดนั้น ผู้เล่าเรื่องแทนตัวเอง
ด้วยสรรพนามที่แตกต่างกันในการสนทนากับผู้รับฟังเรื่องและกับเจ้าชายน้อย

ตารางที่ 2

การแปลสรรพนามบุรุษที่หนึ่งของผู้เล่าเรื่อง

	อำพรณ	อริยา	พงาพันธ์	แพรรัฐ	ธีรา	สมบัติ
ผู้เล่าเรื่อง / ผู้รับฟังเรื่อง	ฉัน / คุณ	ผม / คุณ	ผม / คุณ	ฉัน / คุณ	ผม / คุณ	ผม / คุณ
Je - Vous						
ผู้เล่าเรื่อง / เจ้าชายน้อย	ฉัน / เธอ	ฉัน / เธอ	ฉัน / เธอ	ฉัน / เธอ	ฉัน ผม / เธอ	ฉัน / เธอ
Je - Tu						

ในส่วนของการบรรยาย ผู้เล่าเรื่องพูดกับผู้รับฟังเรื่อง ฉบับแปลส่วนใหญ่เลือกใช้คำว่า “ผม” ถึง 4 ใน 6 ฉบับ ส่วนอีก 2 ฉบับใช้คำว่า “ฉัน” สรรพนามบุรุษที่หนึ่ง “ผม” แสดงถึงความรู้สึกและเป็นทางการอย่างมาก นอกจากนั้นแล้วยังระบุเพศของผู้พูดอีกด้วย ส่วนคำว่า “ฉัน” ถือว่าเป็นคำกลางที่ดูเหมือนว่าจะไม่มีการระบุเพศ แต่นั่นก็อาจไม่ใช่ความจริงเสมอไป หากคู่สนทนามีวัยวุฒิเท่าเทียมกันแล้ว สรรพนาม “ฉัน” ดูเหมือนจะแฝงนัยของความเป็นผู้หญิง (เมฆม สอดส่องกฤษ, 2553, น. 109) หากคู่สนทนามีวัยต่างกัน ก็จะแฝงนัยของวัยวุฒิที่สูงกว่า ผู้ใหญ่ไม่ว่าจะเป็นเพศชายหรือเพศหญิงมักใช้ “ฉัน” กับคู่สนทนาที่เป็นเด็กหรือผู้น้อย (อุดมวโรตม์สิขิตติ, 2542, น. 44) นักแปลทุกคนเลือกใช้สรรพนาม “ฉัน” เหมือนกันหมดเมื่อผู้เล่าเรื่องสนทนากับเจ้าชายน้อย นั่นก็แสดงให้เห็นว่า “ผม” จะไม่ใช้กับผู้ที่มีวัยวุฒิน้อยกว่ามาก ๆ ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่าฉบับแปลที่เลือกใช้ “ผม” ไม่ได้มองเห็นความเป็นเด็กของผู้รับฟังเรื่อง เช่นเดียวกับเจ้าชายน้อย อาจทำให้คิดได้ว่านักแปลมองเห็นผู้รับฟังเรื่องเป็นผู้อ่านซึ่งเป็นผู้ใหญ่ เพราะอาจเอาตัวเองเข้าไปอยู่ในตำแหน่งนั้น เมื่อเป็นเช่นนั้น จึงส่งผลต่อการประเมินค่างานวรรณกรรมขึ้นนี้ว่าเป็นวรรณกรรมเยาวชนหรือไม่ การเลือกใช้สรรพนาม “ฉัน” กับผู้รับฟังเรื่องจะแสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างผู้ใหญ่และเด็กเช่นเดียวกับที่นำมาใช้กับเจ้าชายน้อยหรือไม่นั้น ยังต้องพิจารณาสรรพนามบุรุษที่สองที่ใช้คู่กันไปพร้อมกันด้วย และดูเหมือนว่าสรรพนามบุรุษที่สองของผู้รับฟังเรื่องและเจ้าชายน้อยจะแตกต่างกัน ดังนั้นผู้รับฟังเรื่องและเจ้าชายน้อยจึงน่าจะไม่ได้อยู่ในวัยเดียวกัน ถึงแม้ว่าผู้เล่าเรื่องจะแทนตัวเองด้วยคำว่า “ฉัน” เหมือนกันก็ตาม ประเด็นนี้จะศึกษาในรายละเอียดต่อไปในหัวข้อถัดไปอีกครั้ง ในฉบับแปลที่ผู้เล่าเรื่องใช้สรรพนาม “ผม” กับผู้รับฟังเรื่องนั้นแสดงว่าเจ้าชายน้อยและผู้รับฟังเรื่องไม่ได้อยู่ในวัยเดียวกัน อาจเป็นเพราะว่านักแปลไม่ได้แยกแยะระหว่างผู้รับฟังเรื่องและผู้อ่านดังที่ได้กล่าวมาแล้ว สรรพนาม “ผม” ซึ่งแสดงถึงความรู้สึกและเป็นทางการใช้ในสถานการณ์ที่เป็นทางการแสดงความรู้สึกเคารพผู้ฟัง” (เมฆม สอดส่องกฤษ, 2553, น. 109) จะไม่ใช่คำที่จะนำมาใช้สนทนากับเด็กวัยเยาว์ ดังนั้นจึงสรุปได้ว่าฉบับแปลเป็นภาษาไทยเห็นว่าผู้อ่านและผู้รับฟังเรื่องเป็นผู้ใหญ่ หากเป็นเด็ก ก็สมควรที่จะใช้สรรพนาม “ฉัน” เหมือนกับที่ใช้กับเจ้าชายน้อย บัณฑิตอีกข้อหนึ่งของการเลือกใช้คำสรรพนามในการแปลนั้นขึ้นอยู่กับความคุ้นเคยของนักแปลหรือไม่

นั่นอาจจะไม่ตรงกับข้อเท็จจริงทั้งหมดเสียทีเดียวนัก เพราะนักแปลเกือบทั้งหมดเป็นสุภาพสตรี มีเพียงคนเดียวที่เป็นสุภาพบุรุษ แต่ส่วนใหญ่ก็ยังเลือกใช้ “ผม” นอกจากฉบับแปลของ อ่ำพรรณซึ่งใช้ “ฉัน” กับตัวละครบุรุษในเรื่องเกือบทั้งหมด (ยกเว้นเพียงพระราช) ฉบับแปลอื่น ๆ ปรับเปลี่ยนการใช้สรรพนามบุรุษที่หนึ่งไปตามสถานการณ์หรือคู่สนทนา สำหรับฉบับแปลของแพรวนั้นมีการใช้สรรพนาม “ผม” กับตัวละครบางตัวเพื่อแสดงถึงความสุภาพ แต่สรรพนาม “ฉัน” ของผู้เล่าเรื่องกลับใช้กับ “คุณ” ของผู้รับฟังเรื่อง ถึงแม้ว่าจะมีการใช้สรรพนาม “ฉัน” แต่ก็ไม่ได้แสดงให้เห็นว่าเป็นคำพูดของผู้ใหญ่กับเด็ก ตรงกันข้ามเป็นการใช้ของผู้ที่มีความเท่าเทียมกันมากกว่า ยิ่งไปกว่านั้น การเลือกใช้ “ฉัน” (กับ “คุณ”) ยังเป็นภาษาของผู้หญิงมากกว่าภาษาของผู้ชาย อาจกล่าวได้ว่าในฉบับแปลเป็นภาษาไทยทุกฉบับ ไม่มีนักแปลคนใดพิจารณาเห็นว่าผู้รับฟังเรื่องเป็นเด็กด้วยเหตุผลต่าง ๆ ที่ได้กล่าวมาแล้ว และการแปลสรรพนามบุรุษที่สองของผู้เล่าเรื่องจะช่วยยืนยันและให้รายละเอียดเกี่ยวกับประเด็นนี้ได้เป็นอย่างดี

4.2 สรรพนามบุรุษที่สองแทนผู้รับฟังเรื่อง

ก่อนที่จะเลือกใช้คำสรรพนามภาษาไทยคำใดมาแปลสรรพนามบุรุษที่สอง « vous » ซึ่งแทนผู้รับฟังเรื่องนั้นต้องทำความเข้าใจกับประเภทของวรรณกรรมชิ้นนี้ และต้องแยกผู้รับฟังเรื่องออกจากผู้อ่าน พร้อมกับพยายามค้นหาตัวตนของผู้รับฟังเรื่องซึ่งผู้เล่าเรื่องกล่าวถึงในเนื้อเรื่อง วรรณกรรมเรื่อง *Le Petit Prince* จัดเป็นหนังสือสำหรับเด็กหรือหนังสือสำหรับผู้ใหญ่กันแน่ ถึงแม้จะมีภาพประกอบลายเส้นเป็นภาพวาดเด็กเช่นวรรณกรรมเยาวชน แต่หลายคนกลับเห็นว่าเป็นหนังสือสำหรับผู้ใหญ่ เนื่องจากเนื้อเรื่องแฝงปรัชญาชีวิตมากมาย ซึ่งมีการนำไปหัวข้อถกเถียงกันอย่างกว้างขวาง ประเด็นเกี่ยวกับประเภทของวรรณกรรมชิ้นนี้มีความเห็นแบ่งออกเป็นสองฝ่าย และต่างฝ่ายก็หยิบยกมุมมองต่าง ๆ มาสนับสนุนความคิดของตัวเอง โดยภาพรวมแล้ว วรรณกรรมชิ้นนี้มีรูปแบบการเขียนหรือเป็นภาษาเรียบง่าย ๆ โครงสร้างประโยคไม่ได้มีความสลับซับซ้อน และมักจัดอยู่ในหมวดหมู่หนังสือสำหรับเด็ก หากพิจารณาถึงภาพวาดประกอบเนื้อเรื่อง ก็คงจะปฏิเสธไม่ได้ว่าเป็นหนังสือสำหรับเด็กอ่าน ถึงแม้ว่าอาจจะไม่ได้ระบุเอาไว้อย่างชัดเจนในบางฉบับพิมพ์ก็ตาม แต่บางฉบับก็พิมพ์ว่าเป็น Folio Junior Edition Spéciale ซึ่งเป็นที่เข้าใจกันดีว่าจัดอยู่ในหมวดหมู่หนังสือสำหรับเด็ก และวางจำหน่ายในส่วนที่จัดไว้เฉพาะของวรรณกรรมเยาวชนในร้านหนังสือหรือแม้แต่ในห้องสมุด อย่างไรก็ตาม หลายคนกลับมองว่าวรรณกรรมชิ้นนี้เป็นหนังสือสำหรับผู้ใหญ่ เพราะให้แนวคิดปรัชญามากมายและต้องอาศัยความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง การจัดประเภทเป็นหนังสือสำหรับเด็กหรือสำหรับผู้ใหญ่แสดงถึงทัศนคติคนละขั้ว และจะส่งผลต่อการเลือกใช้คำสรรพนามอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เมื่อนักแปลไม่ได้แยกผู้อ่านจากผู้รับฟังเรื่อง หากเป็นหนังสือสำหรับเด็ก ผู้รับฟังเรื่องก็ควรจะต้องเป็นเด็ก และถ้าเป็นหนังสือสำหรับผู้ใหญ่ ผู้รับฟังเรื่องก็ควรจะเป็นผู้ใหญ่ ส่วนผู้อ่านนั้นเป็นเพียงผู้ที่หยิบหนังสือขึ้นอ่าน จะเป็นเด็กหรือผู้ใหญ่ก็ได้ เพราะยังไม่มีตัวตนอย่างแท้จริงจนกว่าจะมีผู้หยิบหนังสือขึ้นอ่านและจะเปลี่ยนผันไปตลอดเวลา

ก่อนอื่น จำเป็นต้องทำความเข้าใจกับประวัติของวรรณกรรมฝรั่งเศสชิ้นนี้กันอย่างคร่าว ๆ หนังสือ *Le Petit Prince* ตีพิมพ์ครั้งแรกที่ประเทศสหรัฐอเมริกา ในปี ค.ศ. 1943 ต่อมาจึงได้ตีพิมพ์ในประเทศฝรั่งเศสโดยสำนักพิมพ์ Gallimard ในปี ค.ศ. 1946 และมีการตีพิมพ์ซ้ำเรื่อยมาอีกหลายต่อหลายครั้ง ชาวฝรั่งเศสมีโอกาสได้รู้จักกับเจ้าชายน้อยตั้งแต่วัยเยาว์ ในรูปแบบต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นรูปเล่มของหนังสือ การ์ตูนทั้งที่เป็นภาพลายเส้นบนแผ่นกระดาษ และที่เคลื่อนไหวได้บนแผ่นฟิล์ม เสียงเล่าซึ่งก็มีให้เลือกฟังหลายเสียง ฯลฯ ชาวฝรั่งเศสเติบโตมาพร้อมกับภาพวาดของเจ้าชายน้อยที่พบเห็นได้ทั่วไป และยังไม่นับรวมวาระสำคัญ ๆ ที่ย้อนระลึกถึงเหตุการณ์ต่าง ๆ ของผู้เขียนและผลงาน อย่างไรก็ตาม หนังสือเล่มนี้มักมีผู้ (ใหญ่) วิพากษ์วิจารณ์อย่างแพร่หลายในแง่มุมมองของปรัชญา ดังนั้นจึงอาจทำให้เกิดข้อกังขาว่าวรรณกรรมชิ้นนี้ประพันธ์ขึ้นเพื่อใครกันแน่ ก่อนที่จะมีฉบับแปลเป็นภาษาไทย ผู้อ่านชาวไทยทั่วไปที่ได้มีโอกาสรู้จักเจ้าชายน้อยก็ไม่ได้อยู่ในวัยเด็กแล้ว นักเรียนไทยเริ่มเรียนภาษาฝรั่งเศสเมื่ออยู่ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย แต่ก็คงจะสามารถอ่านจบเล่มได้เมื่อเรียนรู้ภาษาฝรั่งเศสมาในระดับหนึ่งแล้ว ดังนั้นคนไทยมักจะรู้จักวรรณกรรมเล่มนี้อย่างจริงจังในระดับอุดมศึกษา เพราะหลายสถาบันเลือกให้เป็นหนังสืออ่านนอกเวลา และสิ่งที่สำคัญที่สุดผู้แปลทั้งหมดมักเป็นผู้ใหญ่ทั้งสิ้น จึงไม่น่าแปลกใจว่าผู้อ่านซึ่งมักจะสับสนกับผู้รับฟังเรื่องมักจะเป็นผู้ใหญ่ เจ้าชายน้อยในสายตาของชาวฝรั่งเศสและของชาวไทยจึงค่อนข้างแตกต่างกัน และอาจเป็นส่วนหนึ่งที่ฝังลึกอยู่และส่งอิทธิพลต่อการแปลก็เป็นได้

ในฉบับแปลภาษาไทยก็มีการแสดงความเห็นเกี่ยวกับประเภทของงานวรรณกรรมชิ้นนี้เช่นเดียวกัน ทั้งของนักแปลเองและผู้เขียนบทความพิเศษภายในเล่ม

อำพรธณ โอตระกูล (แซงเตกซูเปรี, 2539, น. 120; อองตวน เดอ แซงเตกซูเปรี, 2546, น. 138) : “[...] แซงเตกซูเปรี เขียนเรื่อง “เจ้าชายน้อย” ในรูปนิทานสำหรับเด็ก ทั้ง ๆ ที่เนื้อหาเป็นเรื่องแทรกปรัชญาชวนคิดสำหรับผู้ใหญ่ [...]”

ธีรา ศุขสวัสดิ์ ณ อยุธยา (อองตวน เดอ แซงเตกซูเปรี, 2564, น. 194) กล่าวเกี่ยวกับประเด็นนี้ว่า “การดำเนินเรื่องมีจินตนาการแบบนิทาน เป็นการเล่าเรื่องของนักบินใช้บุรุษสรรพนามที่หนึ่ง มีภาพวาดประกอบของผู้ประพันธ์เพื่อคงความคิดว่าเป็นหนังสือนิทานหรือเรื่องเล่าที่เขียนให้เด็ก ๆ”

วัลยา วิวัฒน์ศร (อองตวน เดอ แซงเตกซูเปรี, 2564, น. 100) แสดงความเห็นไว้ในบทความ “แซงเตกซูเปรีรำลึก” ซึ่งปรากฏอยู่ท้ายเล่มฉบับแปลของแพรวรัฐ โดยกล่าวว่า “ทว่าเรื่อง *เจ้าชายน้อย* เป็นเรื่องของเด็กที่เขียนให้ผู้ใหญ่อ่าน เขียนเพื่อผู้ใหญ่ที่ลืมนึกว่าตนเคยเป็นเด็กมาก่อน ลืมวัยเด็กของตนอันเป็นวัยแห่งความสุขและวัยแห่งจินตนาการ”

สมบัติ เครือทอง (อองตวน เดอ แซงเตกซูเปรี, 2566, น. 14) เห็นไปในทำนองเดียวกันว่าเป็นหนังสือสำหรับผู้ใหญ่ โดยกล่าวว่า “การอ่าน “เจ้าชายน้อย” ที่ชื่อเรื่องและรูปเล่มเหมือนกับจะเป็นหนังสือสำหรับเด็ก แต่โดยวิธีการเล่าเรื่องแล้ว จะเป็นหนังสือสำหรับผู้ใหญ่มากกว่า หาก “เจ้าชายน้อย” มุ่งที่จะเล่าเรื่องราวให้เด็กเล็ก ๆ ฟัง ก็จะเป็นการเล่าด้วยมุมมองของบุรุษที่ 3 ที่จะต้องเริ่มต้นด้วยรูปแบบที่เด็ก ๆ ค้นเคยเป็นอย่างดีว่า “กาลครั้งหนึ่งนานมาแล้ว

มีดวงดาวเล็ก ๆ ดวงหนึ่ง มีเจ้าชายน้อยองค์หนึ่งอาศัยอยู่..." แนนอนว่าในการเล่าเรื่องด้วยมุมมองของบุรุษที่ 3 แบบนิทานสำหรับเด็กนั้น กว่าเจ้าชายน้อยจะมาพบกับนักบินก็จะเป็นตอนท้ายของเรื่อง [...]"

คำอุทิศและภาพประกอบซึ่งมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งที่ทำให้วรรณกรรมชิ้นนี้ประสบความสำเร็จอย่างสูงนั้นช่วยจัดให้ผลงานชิ้นนี้เป็นหนังสือสำหรับเด็กโดยพื้นฐาน แต่ปรัชญาหรือแง่คิดอันลึกซึ้งที่ได้จากวรรณกรรมชิ้นนี้เป็นเรื่องของการตีความของผู้อ่านเอง ความจริงแล้วหนังสือนิทานทั่วไปก็ให้แง่คิดหรือเน้นให้คติธรรมเช่นเดียวกัน แต่อาจมีความซับซ้อนน้อยกว่าเนื่องจากตัวละครอยู่ในแวดวงค่อนข้างจำกัด

ในประเด็นเกี่ยวกับวิธีการเล่าเรื่อง ผู้เล่าเรื่องอธิบายเอาไว้ในบทที่ 4 ว่า เรื่องนี้ควรเริ่มต้นเหมือนกับนิทานเจ้าชายเจ้าหญิงด้วยสำนวน "กาลครั้งหนึ่งนานมาแล้ว..." ซึ่งจะให้ความรู้สึกเหมือนจริงสำหรับผู้เข้าใจชีวิต (หรือเหล่าเด็ก ๆ) แต่ที่ไม่ได้ทำเช่นนั้นก็เพราะพวกผู้ใหญ่ซึ่งอาจจะไม่เข้าใจ

Les enfants doivent être très indulgents envers les grandes personnes.

Mais, bien sûr, nous qui comprenons la vie, nous nous moquons bien des numéros ! J'aurais aimé commencer cette histoire à la façon des contes de fées. J'aurais aimé dire :

« Il était une fois un petit prince qui habitait une planète peine plus grande que lui, et qui avait besoin d'un ami... » Pour ceux qui comprennent la vie, ça aurait eu l'air beaucoup plus vrai.

Car je n'aime pas qu'on lise mon livre à la légère. J'éprouve tant de chagrin à raconter ces souvenirs.

นอกจากสรรพนามบุรุษที่หนึ่งเอกพจน์แล้ว ผู้เล่าเรื่องยังใช้สรรพนาม « nous » ซึ่งรวมเอาผู้รับฟังเรื่องเข้าเป็นพวกเดียวกันนั้นทำให้เรื่องเล่าเสมือนกำลังเกิดขึ้นจริงในเวลานั้น หนังสือ *Le Bon Usage* (Grevisse, 2005, p. 961) อธิบายเอาไว้ดังนี้

« Dans les récits, par le recours à la 1re pers. du plur. le narrateur rend les faits plus présents en y associant en quelque sorte son lecteur et lui-même : [...] »

ผู้เล่าเรื่องไม่ได้อยู่ในวัยเยาว์แล้ว แต่ก็เล่าเรื่องย้อนอดีตในวัยเด็กซึ่งอยู่ฝั่งตรงข้ามกับผู้ใหญ่ และก็ยังคงเป็นเช่นนั้นมาจนถึงปัจจุบัน ถึงแม้ว่าจะมีสภาพร่างกายเป็นผู้ใหญ่แล้วก็ตาม แต่ก็ไม่ได้อยู่ในกลุ่มของ « Les grandes personnes » ถ้าหากผู้อ่านมีสถานภาพเป็นผู้เยาว์วัย

ก็จะกลมกลืนเป็นส่วนหนึ่งของผู้รับฟังเรื่องซึ่งเป็นพวกเด็ก ๆ แต่ถ้าผู้อ่านเป็นผู้ใหญ่ก็คงยากที่จะรวมอยู่ในกลุ่มของผู้รับฟังเรื่อง ยกเว้น ต้องคิดย้อนวัยกลับไปเป็นเด็กอีกครั้งเมื่ออ่านหนังสือเล่มนี้เพื่อให้อยู่ในกลุ่มเด็ก ๆ และร่วมแบ่งปันความรู้สึกของผู้เล่าเรื่องในวัยเด็ก และน่าจะเป็นสิ่งที่หลายคนจินตนาการตามเมื่ออ่านหนังสือเล่มนี้ เพราะไม่ต้องการจัดอยู่ในกลุ่มผู้ใหญ่ซึ่งเป็นฝ่ายตรงข้ามและถูกตำหนิตลอดทั้งเรื่อง เนื้อความหลายตอนบ่งบอกอย่างชัดเจนว่าผู้เล่าเรื่องและผู้รับฟังเรื่องเป็นฝ่ายเดียวกันและแบ่งแยกจากพวกผู้ใหญ่ สรรพนาม « nous » หรือ “พวกเรา” ในบทบรรยายข้างต้นนี้หมายถึงผู้เล่าเรื่องและผู้รับฟังเรื่องที่เข้าใจชีวิต (nous qui comprenons la vie) และไม่สนใจตัวเลข ดังนั้นผู้รับฟังเรื่องจึงไม่ควรเป็นผู้ใหญ่ซึ่งอยู่ฝ่ายตรงข้ามและเป็นผู้ซึ่งไม่เข้าใจอะไรเลย ผู้เล่าเรื่องและผู้รับฟังเรื่องจึงจัดอยู่ในกลุ่มเด็กซึ่งตรงข้ามกับพวกผู้ใหญ่ ถึงแม้ว่าตอนนี้ผู้เล่าเรื่องเติบโตเป็นผู้ใหญ่แล้วก็ตาม แต่ก็ยังมีจิตวิญญาณของความเป็นเด็กและอยากจะเล่าเรื่องแบบนิทานเจ้าชายเจ้าหญิงซึ่งน่าจะฟังดูสมจริงมากกว่าด้วยซ้ำไปสำหรับพวก(เรา)ที่เข้าใจชีวิต กระนั้นก็ไม่สามารถทำอย่างนั้นได้ เพราะผู้ใหญ่ซึ่งชื่นชอบตัวเลขอาจจะไม่เข้าใจ จำเป็นต้องเลือกวิธีการเล่าเรื่องตามรูปแบบที่ปรากฏให้เห็นนี้ ก่อนหน้านั้นเจ้าชายน้อยพยายามบรรยายเกี่ยวกับเพื่อนและบ้านของเขา แต่พวกผู้ใหญ่ก็ไม่อาจเข้าใจได้ จึงจำเป็นต้องบอกเล่าทุกอย่างเป็นตัวเลข ดังนั้นผู้เล่าเรื่องอธิบายให้ผู้รับฟังเรื่องฟังว่าทำไมจึงต้องเล่าเรื่องออกมาในรูปแบบดังที่ปรากฏให้เห็นนี้ แทนที่จะเป็นการเล่าเรื่องแบบนิทาน พวกผู้ใหญ่เป็นบุรุษที่ผู้เล่าเรื่องกล่าวถึงและเป็นคนละพวกกับ « nous » พวกผู้ใหญ่ไม่มีวันเข้าใจอะไรแบบนั้นได้ ผู้เล่าเรื่องก็อยากจะเล่าเรื่องแบบนั้นอยู่เหมือนกัน เนื่องจากไม่ต้องการให้คนอ่านผ่าน ๆ ผู้เล่าเรื่องรู้สึกทุกขใจมากที่จะเล่าความทรงจำเหล่านั้นอยู่แล้ว คำอธิบายตอนนี้เป็นการเสียตีสู่ผู้ใหญ่ เรื่องเล่าแบบนิทานจะเป็นเรื่องสมจริงสมจังมากกว่านี้ จากคำบรรยายข้างต้นดูเหมือนว่าผู้เล่าเรื่องเล่นบทบาทของ ผู้ประพันธ์ (écrivain) เพราะมีการกล่าวถึง “หนังสือของฉัน” (mon livre) ซึ่งออกมาในรูปแบบนี้เพื่อให้ผู้ใหญ่ได้เข้าใจ ดังนั้นอาจมองได้ว่าเรื่องราวนี้เขียนขึ้นตามรูปแบบที่ผู้ใหญ่สามารถเข้าใจได้ เพราะผู้อ่านอาจจะมีผู้ใหญ่ที่หยิบผลงานชิ้นนี้ขึ้นมาอ่านก็ได้ ในขณะที่ผู้รับฟังเรื่องยังคงต้องเป็นเด็ก ๆ ผู้เข้าใจโลกอย่างถ่องแท้

แน่นอนว่าหากเป็นการเล่าเรื่องแบบนิทานเด็กโดยทั่วไปแล้ว ผู้เล่าเรื่องและผู้รับฟังเรื่องมักจะไม่มีปรากฏในเนื้อเรื่องเลย มีเพียงตัวละครเท่านั้น นั่นไม่ใช่เป็นการใช้ “มุมมองของบุรุษที่ 3” แต่เป็นตัวละครทุกตัวที่ต้องอยู่ในรูปของบุรุษที่ 3 อยู่แล้ว หากย้อนกลับไปที่กรอบของกระบวนการสื่อสาร การเล่าเรื่องแบบนิทานเด็กตามความหมายของสมบัตินั้นจะแสดงให้เห็นเฉพาะกรอบนอกสุด (นักเขียน-ผู้อ่านที่คาดหวัง) และกรอบในสุด (ตัวละคร-ตัวละคร) โดยกรอบกลางไม่ปรากฏให้เห็น (ผู้เล่าเรื่อง-ผู้รับฟังเรื่อง) ความจริงแล้ว “หนังสือเด็ก” ไม่จำเป็นจะต้องขึ้นต้นด้วย “กาลครั้งหนึ่งนานมาแล้ว” ถ้อยคำแบบนี้มักใช้ขึ้นต้นเทพนิยายหรือนิทานเจ้าชายและเจ้าหญิง (contes de fées) ในขณะที่วรรณกรรมเยาวชนเองก็มีหลายประเภทและไม่จำเป็นจะต้องเป็นนิทานเจ้าชายและเจ้าหญิงเสมอไป การที่ผู้เล่าเรื่องอยากจะใช้ถ้อยคำ

หรือสำนวนขึ้นต้นเหมือนเทพนิยายก็เพราะว่าตัวละครสำคัญของเรื่องเป็น “เจ้าชาย” การไม่ใช่ถ้อยคำดังกล่าวไม่ได้หมายความว่าหนังสือเล่มนั้นต้องเป็นหนังสือสำหรับผู้ใหญ่

การมองว่าวรรณกรรมชิ้นนี้เขียนให้ผู้อ่านใหญ่นั้นน่าจะเป็นการตีความกันไปเองของผู้อ่าน และอาจจะเกิดขึ้นกับผู้อ่านผู้ใหญ่ชาวไทยมากเป็นพิเศษหรือไม่ การที่คนไทยจะรู้จักกับเจ้าชายน้อยนั้นก็มักเริ่มต้นเรียนภาษาฝรั่งเศสแล้วสักกระยะหนึ่งเป็นอย่างน้อย หรือไม่กี่หลังจากเข้าเรียนต่อในระดับมหาวิทยาลัยซึ่งหลายแห่งก็ใช้เป็นหนังสืออ่านนอกเวลา ถึงแม้ว่าปัจจุบันจะมีฉบับแปลเป็นภาษาไทยให้ได้อ่านแล้วก็ตามและคนทั่วไปสามารถเข้าถึงได้โดยไม่จำเป็นต้องเข้าใจภาษาฝรั่งเศสอีกต่อไป คนไทยส่วนใหญ่ที่อ่านวรรณกรรมเรื่องนี้ก็ยังคงเป็นผู้ใหญ่ ดังนั้นจึงอาจทำให้มองไปได้ว่าเป็นหนังสือที่เขียนสำหรับผู้ใหญ่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อพยายามวิเคราะห์และค้นหาปรัชญาหรือแง่คิดของชีวิตที่ “ซ่อน” อยู่ในเนื้อเรื่อง ตรงกันข้ามในประเทศฝรั่งเศส วรรณกรรมชิ้นนี้จัดเป็นหนังสือสำหรับเด็กและเด็กฝรั่งเศสเริ่มอ่านได้ตั้งแต่เยาว์วัย เนื่องจากภาษาฝรั่งเศสที่ใช้ประพันธ์ประกอบด้วยประโยคที่มีโครงสร้างง่าย ๆ เป็นส่วนใหญ่และเนื้อเรื่องก็เกี่ยวกับเรื่องราวการผจญภัยของเด็กชายคนหนึ่ง แน่หนอนว่าสิ่งที่ได้รับคือความเพลิดเพลินแบบเด็ก ๆ ซึ่งไม่ได้ใส่ใจวิเคราะห์หรือแสวงหาข้อปรัชญาลึกซึ้งใด ๆ ที่แฝงอยู่ในเนื้อเรื่อง อย่างไรก็ตาม วรรณกรรมเด็กก็ได้หมายความว่าไม่มีปรัชญาหรือข้อคิดแฝงเร้นอยู่ ไม่ว่าจะเป็นวรรณกรรมเด็กหรือวรรณกรรมผู้ใหญ่ก็สามารถให้แง่คิดได้เหมือนกัน และบางครั้งยังแจ่มออกมาอย่างชัดเจนโดยไม่ต้องค้นหาให้ยุ่งยาก เมื่อปิดท้ายเรื่องด้วยสำนวน “นิทานเรื่องนี้สอนให้รู้ว่า...” เพราะเด็กยังไม่สามารถวิเคราะห์แง่คิดบางอย่างได้เอง ประเด็นเรื่องการมีหรือไม่มีปรัชญาจึงไม่น่าจะเป็นเกณฑ์ตัดสินการจัดประเภทของวรรณกรรม

การจัดว่าเป็นวรรณกรรมเยาวชนหรือวรรณกรรมผู้ใหญ่ส่งผลต่อการเลือกใช้สรรพนามในการแปลเป็นภาษาไทยอย่างมาก การเลือกสรรพนามบุรุษที่สอง “คุณ” มาแทนผู้รับฟังเรื่องนั้นอาจสะท้อนให้เห็นว่านักแปลไม่ได้แยกผู้อ่านและผู้รับฟังเรื่องออกจากกัน ในเวลาเดียวกันยังประเมินว่า “คุณ” (vous) ในเรื่องเจ้าชายน้อยเป็นผู้อ่าน (เอกพจน์) ซึ่งหยิบหนังสือขึ้นอ่านและยังเป็นผู้ใหญ่เหมือนกับผู้อ่านวรรณกรรมเล่มอื่น ๆ เนื่องจากสรรพนาม “คุณ” ไม่น่าจะเป็นคำสรรพนามที่ผู้ใหญ่ใช้เรียกเด็ก ๆ หรืออาจเป็นไปได้ว่าการเลือกใช้สรรพนามคำนี้เกิดจากการเทียบเคียงระหว่างสองภาษาโดยลืมนึกถึงถึงความหมายแรกของ « vous » ซึ่งจัดเป็น “สรรพนามบุรุษที่สองพหูพจน์” ก่อนที่จะนำเอาความเป็นพหูพจน์มาใช้สื่อถึง “ความสุภาพ” โดยแสดงความหมายของเอกพจน์

ในกรอบนอกสุดของเรื่อง *Le Petit Prince* ผู้อ่านที่คาดหมายซึ่งเป็นขั้วตรงข้ามกับนักเขียนนั้นอาจมีมากหน้าหลายตา ทุกเพศ ทุกวัย และจะปรากฏตัวขึ้นก็ต่อเมื่อหยิบหนังสือเล่มนั้นขึ้นอ่าน ไร้วัดตนในเนื้อเรื่อง เพราะไม่ได้เป็นตัวละครของเรื่อง ดังนั้นจึงไม่มีสรรพนามใช้แทน ตรงกันข้าม ผู้รับฟังเรื่องซึ่งเป็นอีกขั้วหนึ่งของกระบวนการสื่อสารของผู้เล่าเรื่องนั้นมีตัวตนอยู่แล้วและปรากฏอยู่ในส่วนที่เป็นคำบรรยายของผู้เล่าเรื่อง และผู้หยิบหนังสือเล่มนี้ขึ้นมาอ่านต้องตีความเอาเองว่า “ผู้รับฟังเรื่อง” หมายถึงผู้ใด ผู้เล่าเรื่องซึ่งเป็นภาพสะท้อนของนักเขียนนั้นมีสถานภาพชัดเจนว่าเป็นเพศชายและอยู่ในวัยผู้ใหญ่ แต่ที่ขัดแย้งก็คือไม่จัดอยู่ใน

กลุ่ม “ผู้ใหญ่” ส่วนสถานะของผู้รับฟังเรื่องนั้นอาจไม่ได้ระบุสถานะอย่างชัดเจน ถึงแม้จะมีตัวตนอยู่ในเนื้อเรื่องก็ตาม ผู้รับฟังเรื่องปรากฏตัวครั้งแรกในบทที่ 2 พร้อมกับการปรากฏตัวขึ้นของเจ้าชายน้อย เสมือนเป็นการเชิญชวนผู้รับฟังเรื่องเข้ามาร่วมอยู่ในเหตุการณ์สำคัญตอนนั้น และแบ่งปันความรู้สึกประหลาดใจ

Alors vous imaginez ma surprise, au lever du jour, quand une
drôle de petite voix m’a réveillé.

สรรพนามบุรุษที่สอง « vous » ในข้อความข้างต้นนี้อาจทำให้ตีความไปได้ว่าหมายถึง “ผู้อ่าน” ซึ่งเป็นเอกพจน์ ความจริงแล้ว « vous » ในประโยคข้างต้นหมายถึง “ผู้รับฟังเรื่อง” ซึ่งมีความหมายเป็นพหูพจน์ ผู้เล่าเรื่องกำลังเชิญชวนเหล่าผู้ที่กำลังล้อมวงฟังเรื่องให้เข้ามารับรู้เหตุการณ์อันน่าเหลือเชื่อที่กำลังเกิดขึ้นและให้เข้ามาร่วมแบ่งปันความรู้สึกประหลาดใจไปพร้อมกัน การเลือกใช้สรรพนามภาษาไทยคำใดมาใช้แปลส่งผลต่อความรู้สึกในการรับรู้อย่างมาก โดยทั่วไปแล้ว “ผู้อ่าน” เป็นบุคคลเดียวหรือเป็นเอกพจน์ ส่วน “ผู้รับฟังเรื่อง” อาจเป็นเอกพจน์หรือพหูพจน์ก็ได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับบริบทที่จะช่วยระบุ ในภาษาฝรั่งเศสนั้น สรรพนาม « vous » ก็มีความหมายกำกวมอย่างมาก เพราะอาจเป็นสรรพนามเอกพจน์หรือพหูพจน์ก็ได้ การเลือกสรรพนามในภาษาไทยมาใช้แปลนั้นก็สะท้อนให้เห็นถึงมุมมองของนักแปล หากตีความว่าเป็นเอกพจน์ ก็จะหมายถึง “ผู้อ่าน” ซึ่งไม่น่าจะมีวัยเยาว์ เพราะปกติแล้วหนังสือเด็กมักนิยมใช้สรรพนามบุรุษที่สองเป็น « tu » แทนผู้รับฟังเรื่องวัยเยาว์ที่เป็นเอกพจน์ เพื่อแสดงถึงความสนิทสนม หากพิจารณาสรรพนามบุรุษที่สองซึ่งผู้เล่าเรื่องใช้กับเจ้าชายน้อย ก็จะพบว่า เป็นคำว่า « tu » ตั้งแต่เริ่มแรก ดังนั้นหากผู้เล่าเรื่องส่งสารไปยังผู้อ่านวัยเยาว์เอกพจน์ ก็ควรเลือกใช้สรรพนาม « tu » ด้วยเช่นกัน สถานภาพของความเป็นเด็กของคู่สนทนาเป็นปัจจัยสำคัญอย่างยิ่งในการเลือกใช้สรรพนามบุรุษที่สองของภาษาฝรั่งเศส ด้วยเหตุนี้เอง จึงควรต้องตัดการตีความหมายของ « vous » ในประโยคว่าเป็นเด็กเอกพจน์ทิ้งไป เหลือเพียงความหมายพหูพจน์ซึ่งอาจเป็น “เด็ก ๆ” (พหูพจน์เท่านั้น) หรือผู้ใหญ่ (ๆ) ซึ่งเป็นได้ทั้งเอกพจน์และพหูพจน์ เพราะต้องไม่ลืมว่า « vous » เอกพจน์ใช้แสดงความสุภาพ (ไม่สนิทสนม) ถ้าตีความว่าสรรพนาม « vous » เป็นพหูพจน์ ความหมายอาจเป็นได้ทั้งวัยเด็กและวัยผู้ใหญ่ หรืออาจรวมทั้งเด็กและผู้ใหญ่ในเวลาเดียวกัน เพราะอาจหมายถึง tu + tu + ... (เด็ก + เด็ก + ...) หรือ vous + vous ... (ผู้ใหญ่ + ผู้ใหญ่ + ...) หรือ tu + vous ... (เด็ก + ผู้ใหญ่ + ...) หากต้องการตีความว่าผู้รับฟังเรื่อง « vous » มีสถานภาพอย่างไร คงต้องย้อนกลับไปหาคำอุทิศก่อนเริ่มเรื่อง (A Léon Werth) ถึงแม้จะไม่เกี่ยวกับเนื้อเรื่องก็ตาม แต่ก็ส่งผลต่อการตีความหมายของผู้รับฟังเรื่องอย่างมาก ประโยคแรกที่ยกขึ้นต้นก็คือ

Je demande Pardon aux enfants d'avoir dédié ce livre à une
grande personne.

และถัดมา ก็จะมีประโยคสำคัญอีกหนึ่งประโยคที่ช่วยให้ความกระจ่างมากขึ้น

J'ai une autre excuse : cette grande personne peut tout comprendre, même les livres pour enfants.

ข้อความข้างต้นนี้เขียนอธิบายไว้ค่อนข้างชัดเจนอย่างมากว่าวรรณกรรมชิ้นนี้เป็นหนังสือสำหรับเด็ก (les livres pour enfants) ดังนั้นจึงมี “เด็ก ๆ” เป็นผู้อ่าน หากไม่ใช่หนังสือสำหรับเด็กแล้ว ก็ไม่จำเป็นต้องขอโทษพวกเด็ก ๆ ที่ต้องอุทิศหนังสือเล่มนี้ให้กับผู้ใหญ่ และไม่จำเป็นต้องกล่าวถึงหนังสือสำหรับเด็ก ด้วยเหตุนี้เอง ผู้รับฟังเรื่อง « vous » ในประโยคดังกล่าวจึงน่าจะควรจะเป็นคำสรรพนามรูปพหูพจน์และหมายถึงเหล่าเด็ก ๆ (tu + tu + ...) นอกจากนั้นแล้ว เนื้อเรื่องในหลายตอนก็แสดงให้เห็นว่าผู้รับฟังเรื่องเป็นคนละพวกกับ “ผู้ใหญ่” (les grandes personnes) ดังนั้นสรรพนามที่ใช้จึงควรสัมพันธ์กับคำที่ใช้กับเจ้าชายน้อยซึ่งเป็นตัวละครในวัยเด็กเช่นเดียวกัน ตัวอย่างเช่น

ในบทที่ 4 เมื่อผู้เล่าเรื่องอธิบายเกี่ยวกับดวงดาวของเจ้าชายน้อย

Si je vous ai raconté ces détails sur l'astéroïde 612 et si je vous ai confié son numéro, c'est cause des grandes personnes. Les grandes personnes aiment les chiffres. Quand vous leur parlez d'un nouvel ami, elles ne vous questionnent jamais sur l'essentiel. [...]

และในบทที่ 17 เมื่อเจ้าชายน้อยเดินทางมาถึงยังโลก

Les grandes personnes, bien sûr, ne vous croiront pas. [...] Vous leur conseillerez donc de faire le calcul.

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้ใหญ่ (les grandes personnes) และผู้รับฟังเรื่อง (vous) ทำหน้าที่ทางไวยากรณ์แตกต่างกันภายในประโยคเดียวกัน นั่นแสดงให้เห็นถึงสองข้อที่ตรงข้ามกัน ในบทที่ 4 สรรพนาม « vous » ทำหน้าที่เป็นประธานและ « leur » ซึ่งแทนคำนาม les grandes personnes ทำหน้าที่เป็นกรรม หรือในบทที่ 17 สรรพนาม « vous » ซึ่งทำหน้าที่กรรมต้องไม่ใช่พวกผู้ใหญ่ (les grandes personnes) ซึ่งทำหน้าที่เป็นประธานของประโยค ในเมื่อผู้รับฟังเรื่องไม่ใช่ผู้ใหญ่ ก็ต้องเป็นเด็ก ความเป็นเด็กของผู้รับฟังเรื่องจึงไม่น่ามีข้อกังขาอีก เหลือเพียงประเด็นของความเป็นเอกพจน์หรือพหูพจน์เท่านั้นที่ต้องหาความกระจ่าง หากลองเปรียบเทียบกับ « les grandes personnes » ซึ่งเป็นพหูพจน์แล้ว กลุ่มตรงกันข้ามก็ควรจะต้องเป็นพหูพจน์ด้วยเช่นเดียวกัน สรรพนาม « vous » จึงควรจะต้องมีความหมายเป็นพหูพจน์ ไม่ใช่สรรพนาม

เอกพจน์แสดงความยกย่อง ความจริงแล้ว แนวคิดเด็กและพหูพจน์ต้องสอดคล้องกัน เมื่อผู้รับฟังเป็นเด็ก สรรพนาม « vous » จึงต้องเป็นพหูพจน์ในเวลาเดียวกันด้วย เพราะผู้เล่าเรื่องซึ่งเป็นผู้ใหญ่ไม่น่าจะใช้สรรพนามคำนี้กับผู้ที่มีอาวุโสน้อยกว่ามาก ๆ ดังที่จะเห็นได้จากสรรพนามที่ใช้กับเจ้าชายน้อย หากผู้เล่าเรื่องเห็นว่าตัวเองเป็นพวกเดียวกับเด็ก ก็ยังไม่มีโอกาสที่จะใช้สรรพนาม « vous » กับเด็กด้วยกัน อย่างไรก็ตาม ข้อพิสูจนถึงความพหูพจน์สามารถวิเคราะห์และค้นหาได้จากเนื้อเรื่อง

ผู้เล่าเรื่องซึ่งเป็นผู้ใหญ่ควรจะต้องใช้สรรพนาม « tu » กับเด็กคนเดียว ไม่น่าจะเป็น « vous » และยิ่งไปกว่านั้นผู้เล่าเรื่องน่าจะรวมอยู่ในกลุ่มของเด็กเพื่อให้ตรงข้ามกับผู้ใหญ่ด้วยเหตุนี้เอง « vous » “ผู้รับฟังเรื่อง” จึงมีความหมายของพหูพจน์ โดยทั่วไปแล้ว ความเป็นพหูพจน์อาจสังเกตได้จากหลักเกณฑ์ทางไวยากรณ์หรือจากการผันรูปคำประเภทต่าง ๆ ในประโยค (participe passé หรือ adjectif) แต่ในเนื้อเรื่องกลับแทบไม่มีข้อสังเกตทางไวยากรณ์ที่จะช่วยบ่งชี้เลย และบางประโยคยังอาจทำให้เกิดความลังเลอีกด้วยดังที่แสดงให้เห็นในเนื้อความตอนหนึ่ง (ในบทที่ 4)

Ainsi, si vous leur dites, « La preuve que le petit prince a existé c'est qu'il était ravissant, qu'il riait, et qu'il voulait un mouton. Quand on veut un mouton, c'est la preuve qu'on existe », elles hausseront les épaules et vous traiteront d'*enfant* ! Mais si vous leur dites : « La planète d'où il venait est l'astéroïde 612 », alors elles seront convaincues, et elles vous laisseront *tranquille* avec leurs questions.

ในข้อความที่ยกมาข้างต้น คำว่า « enfant » และ « tranquille » อยู่ในรูปเอกพจน์ จึงทำให้ต้องตั้งคำถามใหม่ว่าตกลงแล้ว « vous » เป็นใครกันแน่ แต่แน่นอนว่าต้องไม่ใช่ “ผู้ใหญ่” อย่างแน่นอน เพราะใช้ตรงข้ามกันในประโยคเดียวกัน การใช้รูปเอกพจน์นั้นน่าจะเกิดจากกริยาของประโยค คำนาม « enfant » หรือคำคุณศัพท์ « tranquille » ไม่ได้ตามหลังกริยา « être » ส่วนนาม « traiter de » ตามด้วยคำนามหมายถึงสภาพของความเป็นเด็ก ไม่ได้หมายถึงเด็กคนใดคนหนึ่งเฉพาะเจาะจง ส่วนในกรณีของคำคุณศัพท์ « tranquille » นั้นน่าจะต้องอยู่ในรูปพหูพจน์หรือไม่ ถ้าหาก « vous » เป็นพหูพจน์ ปัญหาการผันรูปทางไวยากรณ์ของการใช้แบบนี้ยังเป็นที่ถกเถียงกันอย่างแพร่หลาย บางคนเห็นว่า « tranquille » เป็นคำคุณศัพท์ซึ่งต้องผันรูปตามคำนาม บางคนมองว่าถึงแม้ว่าจะจัดเป็นคำคุณศัพท์ แต่ « tranquille » ในประโยคนี้ทำหน้าที่เป็นกริยาวิเศษณ์ (adverbe) ซึ่งเป็นคำที่ไม่ผันรูป (mot invariable) ความเห็นแบ่งออกเป็นสองฝ่าย ถึงแม้ว่าจะจัดเป็นคำคุณศัพท์ แต่สามารถทำหน้าที่เป็นกริยาวิเศษณ์ได้และจะไม่มีกรณีพิเศษดังเช่นตัวอย่างประโยค « Je suis prêt à parier qu'ils vont se tenir tranquille. » (<http://parler-francais.eklablog.com/la-langue-n-est-pas-un-long-fleuve-tranquille-a127154434>)

เนื้อความข้างต้นจึงอาจทำให้เกิดข้อกังขาเกี่ยวกับความเป็นพหุพจน์ของ « vous » อาจกล่าวได้ว่าความเป็นพหุพจน์ในแง่ของไวยากรณ์ยังคงเป็นปัญหาที่ต้องหาความกระจ่าง ตั้งแต่เริ่มเรื่องจนกระทั่งเกือบจะจบเรื่องถึงจะได้คำตอบ ในบทส่งท้าย ความเป็นพหุพจน์ของผู้รับฟังเรื่องจึงค่อยปรากฏให้เห็นและมีความชัดเจนอย่างมาก เมื่อคำคุณศัพท์ sûrs และ gentils ผันเป็นรูปพหุพจน์

Regardez attentivement ce paysage afin d'être sûrs de le reconnaître, [...]. Si alors un enfant vient à vous, s'il rit, s'il a des cheveux d'or, s'il ne répond pas quand on l'interroge, vous devinerez bien qui il est. Alors soyez gentils !

คำคุณศัพท์ทั้งสองคำตามหลังกริยา « être » ซึ่งต้องผันเพศพจน์ตามประธานซึ่งละเอาไว้เนื่องจากเป็นประโยคคำสั่งนั้นทำให้หมดสิ้นข้อสงสัยในความเป็นพหุพจน์ของสรรพนาม « vous » หรือผู้รับฟังเรื่องซึ่งกล่าวได้ว่าเป็นกลุ่มผู้รับฟังเรื่องเด็ก ๆ ที่เหมือนกำลังนั่งล้อมวงตั้งใจฟังเรื่องราวการผจญภัยของเจ้าชายน้อย

ในเนื้อเรื่องทั้งหมด ผู้รับฟังเรื่องปรากฏในรูปสรรพนาม « vous » ทั้งหมด 24 ครั้ง และอยู่นอกเครื่องหมาย « » โดยทำหน้าที่เป็นทั้งประธานและกรรม และยังไม่ได้นับรวมประโยคคำสั่งซึ่งละประธานเอาไว้ แต่ไม่พบรูปคำคุณศัพท์และสรรพนามแสดงความเป็นเจ้าของ (votre, vos, le vôtre, la vôtre, les vôtres) ฉบับแปลเป็นภาษาไทยทุกฉบับพร้อมใจกันเลือกใช้สรรพนาม “คุณ” แทนผู้รับฟังเรื่องเหมือนกันหมด

ในฉบับแปลของสมบัติ หลังบางประโยคยังใส่คำว่า “ครับ” ซึ่งแสดงถึงความสุภาพ จึงเน้นย้ำถึงคู่สนทนาที่เป็นผู้ใหญ่ (ผู้อ่านคนเดียว) มากกว่าเป็นเด็ก ๆ (ผู้รับฟังเรื่อง)

Regardez le ciel.

จงมองดูท้องฟ้าครับ

ในฉบับแปลของอริยา ความเป็นพหุพจน์อาจพบในการแปลบางตอนโดยใช้คำว่า “คุณ ๆ” หรือ “พวกคุณ” ซึ่งก็ยังแสดงถึงความเป็นผู้ใหญ่

Si je vous ai raconté ces détails sur l'astéroïde 612 et si je vous ai confié son numéro, c'est cause des grandes personnes.

เหตุผลที่ผมชี้แจงความเป็นมาของดาว B ๖๑๒ และแจ้งหมายเลขของดาวดวงนี้แก่คุณ ๆ โดยละเอียดเช่นนี้ ก็เพราะพวกผู้ใหญ่แน่นอน

ประโยคข้างต้นยิ่งแสดงถึงความขัดแย้งอย่างมาก เมื่อมี “ผู้ใหญ่” เข้ามาปรากฏในประโยคเดียวกัน ดังนั้น “คุณ ๆ” จึงดูไม่เข้ากับความเป็นเด็กของผู้ฟัง และแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าน่าจะหมายถึงผู้อ่าน

ฉบับแปลของพรณัฐใช้สำนวน “พวกคุณ” เพื่อแสดงความเป็นพหูพจน์ แต่ดูเหมือนจะขัดแย้งกับคำว่า “เด็ก ๆ”

Je dis : « Enfants ! Faites attention aux baobabs ! C'est pour avertir mes amis d'un danger qu'ils frôlaient depuis longtemps, comme moi-même, sans le connaître, que j'ai tant travaillé ce dessin-là. La leçon que je donnais en valait la peine. Vous vous demanderez peut-être : Pourquoi n'y a-t-il pas, dans ce livre, d'autres dessins aussi grandioses que le dessin des baobabs ?

ฉันเตือนไว้ก่อนดีกว่า “เฮ้ ! พวกเด็ก ๆ ระวังต้นเบาบับให้ดีล่ะ ! เพื่อเตือนเพื่อน ๆ ทั้งหมดว่าอันตรายอาจแฝงอยู่ใกล้ตัวเรามานานโดยที่เรารวมทั้งตัวฉันด้วยไม่คาดคิด ฉันจึงตั้งใจวาดรูปนี้อยู่นานสองนาน หวังว่าบทเรียนที่ฉันให้นี่คงมีประโยชน์นะ พวกคุณอาจสงสัยว่าทำไมในหนังสือเล่มนี้ไม่มีรูปใดใหญ่โตเท่ากับภาพต้นเบาบับอีกแล้ว

“พวกคุณ” ในที่นี้จะโยงถึงคำว่า « Enfants », « mes amis » หรือแม้แต่ผู้รับฟังเรื่อง (ซึ่งสับสนกับผู้อ่าน) ทั้ง ๆ ที่ผู้แปลใช้รูปเอกพจน์ “คุณ” แทน « vous » มาตลอด แต่เมื่ออยู่ในบริบทของความพหูพจน์ จึงใช้คำแตกต่างออกไป อย่างไรก็ตาม การใช้คำว่า “พวกคุณ” ไม่ได้สื่อถึงความเป็นเด็ก ทั้ง ๆ ที่บริบทชี้ชัดว่าผู้เล่าเรื่องวาดภาพและเล่าเรื่องให้ “เด็ก ๆ” ฟัง หรืออาจตีความ “พวกเด็ก ๆ” และ “พวกคุณ” เป็นคนละกลุ่มกัน

ประโยคที่ฉบับแปลหลายฉบับมักเลือกใช้สรรพนามพหูพจน์คือ

Pour vous qui aimez aussi le petit prince, comme pour moi, rien de l'univers n'est semblable si quelque part, on ne sait où, un mouton que nous ne connaissons pas a, oui ou non, mangé une rose... (บทที่ 27)

พวงพันธุ์ สำหรับคุณ ๆ ที่รักเจ้าชายน้อยเช่นเดียวกับผมนั้นยังมีสถานที่อยู่แห่งหนึ่ง ณ ที่นั้นมีแกะตัวหนึ่ง ซึ่งเราไม่อาจรู้ว่ามันได้กินดอกกุหลาบไปแล้วหรือไม่

แพรวณัฐ สำหรับพวกคุณที่รักเจ้าชายน้อย อีกทั้งสำหรับฉัน ไม่มีสิ่งใดในจักรวาลที่จะเหมือนเดิมถ้า ณ ที่ใดที่หนึ่งซึ่งเราไม่รู้ว่าที่ไหน แกะตัวหนึ่งซึ่งเราไม่รู้จัก ได้กินหรือไม่ได้กินดอกกุหลาบดอกหนึ่ง...

ธีรา สำหรับพวกคุณซึ่งรักเจ้าชายน้อยเช่นเดียวกับตัวผม เราเข้าใจว่าไม่มีอะไรในจักรวาลที่จะคงความเหมือนเอาไว้ได้ทุกอย่างหรอก ถ้าเกิดว่ามีสักแห่งหนึ่งซึ่งเราก็คงไม่อาจรู้ได้ว่าตรงไหนกันแน่ แกะซึ่งเราไวใจไม่ได้จะอดเข้ามากินดอกกุหลาบหรือเปล่า...

ทั้ง ๆ ที่เลือกใช้ “คุณ” เอกพจน์กันมาตลอดตั้งแต่ต้นเรื่อง แต่เมื่อถึงท้ายเล่มกลับเปลี่ยนมาเป็นพหูพจน์ มีเพียงฉบับแปลของธีราเท่านั้นที่พบการใช้รูปพหูพจน์มาก่อนหน้านั้นแล้วบ้าง

Quand on veut faire de l'esprit, il arrive que l'on mente un peu. Je n'ai pas été très honnête en vous parlant des allumeurs de réverbères.
(บทที่ 17)

เมื่อนี้ก็อยากจะโอ้อวดปฏิภาณ อาจจะมีบ้างที่เราต้องพูดเกินจริงไปสักนิดสักหน่อย ตอนที่เล่าเรื่องคนจุดไฟตะเกียงให้พวกคุณฟัง ผมไม่ได้เล่าเรื่องตรงตามความจริงเท่าใดนัก

ฉบับแปลของอริยาได้ลบสรรพนามบุรุษที่สองออกไปซึ่งทำให้ความหมายเปลี่ยนแปลง และทำให้การมีส่วนร่วมของผู้รับฟังเรื่องเลือนหายไปด้วย

สำหรับคนที่รักเจ้าชายน้อยเหมือนกับผม ไม่มีสิ่งใดในจักรวาลเหมือนกัน ถ้าที่แห่งนั้นที่เราไม่รู้ว่ามีที่ไหน ยังมีแกะตัวหนึ่งซึ่งเราไม่อาจรู้ว่าเขากินดอกไม้อะไรแล้วหรือไม่

จากข้อความแปลเป็นภาษาไทยข้างต้น ผู้รับฟังเรื่องซึ่งเป็นพหูพจน์และอยู่ในวัยเยาว์ได้หายไป เพราะ “คนที่รักเจ้าชายน้อย” ไม่จำเป็นต้องเป็นเด็ก แต่จะเป็นใครก็ได้ ดังนั้นทำให้ความขัดแย้งระหว่าง “เด็ก” และ “ผู้ใหญ่” ในเรื่องหายไป นอกจากนั้นแล้ว การไม่ระบุผู้รับฟังเรื่องยังทำให้ความรู้สึกร่วมในเหตุการณ์ตอนนั้นหายไปอีกด้วย เช่น

Il était là, dressé vers le petit prince, un de ces serpents jaunes qui vous exécutent en trente secondes. (บทที่ 26)

ภูษิตที่สังหารคนได้ภายในสามสิบวินาทีกำลังแผ่แม่เบี้ยไปยัง
เจ้าชายน้อย

การแปลลักษณะนี้ทำให้ผู้รับฟังเรื่อง (เด็ก ๆ) ไม่ได้มีส่วนร่วมในเหตุการณ์ และไม่ได้สร้างความรู้สึกรังเกียจหรือหวาดหวั่นเหมือนกับการปรากฏของคำสรรพนาม « vous » ในต้นฉบับ และในฉบับแปลของพงาพันธุ์ เปลี่ยนสรรพนามจากบุรุษที่สองมาเป็นบุรุษที่หนึ่ง ทำให้ความหมายที่ต้องการสร้างความหวาดหวั่นนั้นรวมเอาผู้เล่าเรื่องเข้าไปด้วย ทั้ง ๆ ที่ผู้เล่าต้องการกระตุ้นให้เด็ก ๆ ซึ่งเป็นผู้รับฟังเรื่องรู้สึกอารมณ์ดังกล่าว

มันอยู่ที่นั่นนะเอง..... กำลังยัดร่างชูคอแผ่แม่เบี้ยไปที่เจ้าชายน้อย
มันเป็นหนึ่งในจำนวนงูพิษสี่เหลี่ยมที่จบชีวิตเราลงได้ภายในช่วงเวลา ๓๐ วินาที

อย่างไรก็ตาม ในการแปลประโยคที่บ่งบอกว่าผู้รับฟังเรื่องเป็นเด็กนั้น ฉบับแปลเป็นภาษาไทยทุกฉบับเลือกใช้สรรพนาม “คุณ” เหมือนกันทั้งหมด

« [...] Quand on veut un mouton, c'est la preuve qu'on existe »,
elles hausseront les épaules et vous traiteront d'enfant !

อำพรธน์ และเมื่อคนอยากได้แกะตัวหนึ่ง ย่อมเป็นข้อพิสูจน์ว่าคน
คนนั้นต้องมีตัวตนจริง” พวกเขาก็จะยกไหล่และหาว่า
คุณพูดเป็นเด็ก ๆ !

อริยา เมื่อใครสักคนอยากได้แกะ แสดงว่าเขาต้องมีตัวตนจริง ๆ”
พวกผู้ใหญ่จะยกไหล่และเยาะว่าคุณทำตัวเป็นเด็ก ๆ

พงาพันธุ์ ลงว่าใครสักคนอยากได้แกะอย่างนี้แล้ว ก็แสดงว่าเขา
มีตัวตนจริง” พวกผู้ใหญ่จะพากันยกไหล่และเหมาเอาว่า
คุณเป็นเด็กไม่ประสา

แพรวณัฐ การที่ใครสักคนอยากได้แกะจึงถือเป็นหลักฐานว่าเขา
มีตัวตนอยู่จริง” พวกผู้ใหญ่จะยกไหล่พร้อมกับคำตำหนิ
ว่าคุณนี้ทำตัวเป็นเด็กอยู่ได้ !

ธีรา เมื่อมีใครสักคนอยากได้แกะ ย่อมเป็นเครื่องยืนยันว่า
 ใครคนนั้นมีชีวิตอยู่จริง” พวกเขาจะพากันยกไหล่ให้
 และมองว่าคุณยังเป็นเด็กอยู่วันยังค่ำ
สมบัติ และใครก็ตามที่อยากได้แกะก็พิสูจน์ได้ว่าคน ๆ นั้นมีชีวิต
 อยู่จริง” พวกเขาคงจะยกไหล่และมองคุณเป็นเหมือน
 เด็ก ๆ อย่างแน่นอน

การใช้คำว่า “คุณ” สะท้อนให้เห็นว่าฉบับแปลทุกฉบับมอง “ผู้รับฟังเรื่อง” อยู่ในระดับเดียวกับ “ผู้อ่าน” ซึ่งหมายถึงผู้ที่หยิบจับหนังสือขึ้นมาอ่าน ด้วยความที่ไม่รู้ว่าเป็นใครจึงแปลออกมาตรงตามคำสรรพนามภาษาฝรั่งเศส « vous » เป็นเอกพจน์แสดงความรู้สึกและเป็นทางการ ยิ่งไปกว่านั้นยังสะท้อนให้เห็นอีกด้วยว่า “ผู้อ่าน” เป็นผู้ใหญ่ หนังสือสำหรับเด็กจึงกลายเป็นหนังสือสำหรับผู้ใหญ่ไปโดยปริยาย ความจริงแล้ว ผู้รับฟังเรื่องอยู่ในวัยเดียวกับเจ้าชายน้อยและเป็นพหูพจน์ จึงสมควรที่จะเป็น “พวกเขา” มากกว่าที่จะ “คุณ” หรือ “พวกคุณ” ซึ่งไม่ใช่สรรพนามที่ผู้ใหญ่ใช้กับเด็ก เนื่องจากผู้เล่าเรื่องใช้สรรพนาม “เธอ” แทนเจ้าชายน้อย

การตีความบุรุษที่สองหรือผู้รับฟังเรื่องยังจะโยงกลับไปถึงการเลือกใช้สรรพนามบุรุษที่หนึ่งด้วย ในฉบับแปลของอำพรธนะและแพรวณัฐ การใช้สรรพนาม “ฉัน” ตรงข้ามกับ “คุณ” จึงไม่น่าจะใช้การสนทนาระหว่างผู้ใหญ่กับเด็ก แต่เป็นการสนทนาระหว่างผู้ใหญ่กับผู้ใหญ่มากกว่า หากเป็นการสนทนาระหว่างผู้ใหญ่กับเด็กแล้ว ควรจะเป็น “ฉัน” และ “เธอ” หรือ “พวกเขา” มากกว่า หากเลือกใช้สรรพนาม “ฉัน” แทนผู้เล่าเรื่องกับเจ้าชายน้อย ก็ควรใช้ “ฉัน” เมื่อพูดกับผู้รับฟังเรื่องด้วยเช่นเดียวกัน เพราะผู้รับฟังเรื่องคือกลุ่มเด็ก ส่วนการใช้ “ผม” ดูเหมือนยิ่งห่างเหินและเป็นสุภาพเป็นทางการ จึงไม่น่าจะใช้คำที่ผู้ใหญ่ใช้กับเด็ก เหมือนกับที่ผู้เล่าเรื่องไม่ใช้กับเจ้าชายน้อย สรุปได้ว่าไม่มีฉบับแปลเล่มใดตีความหมายของผู้รับฟังเรื่องเป็นพหูพจน์และมีวัยเยาว์เลย การแปลเป็น “คุณ” เหมือนกับเป็นการแปลความหมายอัตโนมัติหรือเป็นการเทียบแบบตรงตัวกับคำฝรั่งเศส vous = คุณ หรือเป็นการใช้แสดงความสุภาพโดยลืมนึกถึงความเป็นพหูพจน์ซึ่งเป็นความหมายพื้นฐานของสรรพนามคำนี้

ท้ายสุด “ฉัน” กำลังเล่าเรื่องราวของการผจญภัยของเจ้าชายน้อยให้ “พวกเขา” ที่อยู่ในวัยเยาว์ได้รับฟังกัน ผู้เล่าเรื่องเป็นเหมือนกับคนเล่าให้เด็ก ๆ ที่กำลังนั่งล้อมวงฟังผู้รับฟังเรื่องจะเป็น “คุณ” ไปไม่ได้ เพราะโดยทั่วไปแล้วผู้ใหญ่คงไม่น่าจะใช้สรรพนามคำนี้กับเด็ก ผู้อ่านหรือนักแปลลืมนึกถึงสิ่งหนึ่งที่สำคัญไปก็คือความเป็นเด็ก มักอ่านหนังสือเล่มนี้จากมุมมองของผู้ใหญ่เพื่อพยายามค้นหาปรัชญาที่ซ่อนเร้นอยู่ หนังสือเล่มนี้ใช้ภาษาแบบง่ายซึ่งประกอบด้วยประโยคสั้น ๆ เป็นส่วนใหญ่ ประโยคความซ้อนปรากฏให้เห็นน้อยมากในงานวรรณกรรมหลายเรื่อง ผู้อ่านอาจเป็นคนเดียวกับผู้รับฟังเรื่องได้ แต่ในวรรณกรรมชิ้นนี้ผู้รับฟังเรื่องน่าจะเป็น “เด็ก ๆ” ซึ่งไม่ใช่ผู้อ่านคนเดียวคนหนึ่ง หรือมีฉะนั้นแล้วก็ต้องพยายาม

จินตนาการกลับไป “เด็ก” อย่างที่เคยเป็นมาอีกครั้งหนึ่งเพื่อที่จะสามารถเข้าไปรวมกลุ่มกับผู้รับฟังเรื่องเด็ก ๆ ได้ เช่นเดียวกับที่นักเขียนต้องเปลี่ยนใจมาอุทิศหนังสือเล่มนี้ให้กับผู้ใหญ่คนหนึ่งซึ่งเคยเป็นเด็กมาก่อนนั่นเอง การพิจารณาว่าผลงานชิ้นนี้เป็นวรรณกรรมสำหรับผู้ใหญ่ ก็ไม่ได้หมายความว่าผู้รับฟังเรื่องจะต้องเป็นผู้ใหญ่ตามไปด้วยเมื่อสามารถแยกแยะผู้อ่านออกจากผู้รับฟังเรื่องออกจากกันได้ มีฉะนั้นแล้วก็จะนำเอาความเป็นผู้ใหญ่ไปรวมกับกลุ่มของผู้รับฟังซึ่งเป็นเด็ก ๆ และทำให้ความหมายของเนื้อเรื่องไม่ตรงกับเจตนารมณ์ของสารที่ต้องการจะสื่อ

5. บทสรุป

การไม่แยกแยะระหว่างนักเขียนและผู้เล่าเรื่องซึ่งมีชีวิตตรงข้ามเป็นผู้อ่านและผู้รับฟังเรื่องตามลำดับนั้นทำให้เลือกใช้บุรุษสรรพนามคำเดียวกัน และส่งผลให้ความหมายของสารที่ต้องการสื่อผิดเพี้ยนไปจากความเป็นจริง สรรพนามบุรุษที่หนึ่งแทนนักเขียนและผู้เล่าเรื่องนั้นน่าจะต้องใช้คำที่แตกต่างกัน เนื่องจากอยู่ในกรอบของกระบวนการสื่อสารคนละระดับและมีผู้รับสารคนละคนกัน ความเป็นเด็กและความเป็นผู้ใหญ่ของผู้รับสารเป็นปัจจัยสำคัญประการแรกที่ต้องคำนึงถึงเพื่อใช้คำสรรพนามภาษาไทยที่เหมาะสม การใช้คำว่า “ผม” ในทั้งสองกรณีทำให้ผู้อ่านและผู้รับฟังเรื่องเป็นผู้ใหญ่เหมือนกัน ส่วนการแปลสรรพนามบุรุษที่สองของผู้รับสารนั้นยังต้องคำนึงถึงความเป็นเด็กและความเป็นผู้ใหญ่ด้วยเช่นกัน นอกจากนั้น ความเป็นเอกพจน์และความเป็นพหูพจน์ยังมีบทบาทสำคัญอีกด้วย ฉบับแปลภาษาไทยทั้งหมดตีความหมายของสรรพนาม « vous » เป็นคำเอกพจน์ จึงส่งผลให้เลือกใช้คำแปลว่า “คุณ” ซึ่งเหมือนกับเป็นการแปลอัตโนมัติ เพื่อให้ตรงข้ามกับสรรพนาม « tu » การเลือกใช้ “คุณ” แทนผู้รับฟังเรื่องแสดงความเป็นเอกพจน์และยังแสดงนัยของความเป็นผู้ใหญ่ในเวลาเดียวกัน ท้ายสุด การเลือกใช้คำสรรพนามบุรุษที่หนึ่งและบุรุษที่สองในภาษาไทยทำให้ความเป็นเด็กซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของเรื่องหายไป ในงานวิจัยชิ้นนี้เน้นเฉพาะกรอบนอกและกรอบกลางเท่านั้น การใช้สรรพนามบุรุษที่หนึ่งและบุรุษที่สองระหว่างตัวละครก็มีความน่าสนใจศึกษาอย่างมาก เพราะก็เลือกใช้บุรุษสรรพนามของเจ้าชายน้อยสังเกตเห็นได้จากความแตกต่างของฐานะทางสังคมของตัวละคร ความเป็นมนุษย์และสิ่งที่ไม่ใช่มนุษย์ถึงแม้ว่าจะได้มีการทำบุคลาธิษฐานแล้วก็ตาม ไม่ใช่ความเป็นเด็กหรือความเป็นผู้ใหญ่อย่างควรจะเป็น

เอกสารอ้างอิง/References

- แซงเตกซูเปรี. (2539). *เจ้าชายน้อย* (อำพรณ โอตระกุล, ผู้แปล). ไทยวัฒนาพานิช.
- ปาจารย์ สุทัศน์ ณ อยุธยา. (2559). *หลักการวิเคราะห์นวนิยายฝรั่งเศส*. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- เมฆม สอดส่องกฤษ. (2553). *วัฒนธรรมการใช้ภาษาไทยและภาษาจีน : ระบบเรียกขาน*. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี.
- องตวน เดอ แซงเตกซูเปรี. (2546). *เจ้าชายน้อย* (ฉบับครบรอบ 60 ปี, อำพรณ โอตระกุล, ผู้แปล). เรือนปัญญา.
- องตวน เดอ แซงเตกซูเปรี. (2556). *เจ้าชายน้อย* (ฉบับครบรอบ 70 ปี, อำพรณ โอตระกุล, ผู้แปล). ชุมหับ.
- อ็องตวน เดอ แซงเตกซูเปรี. (2539). *เจ้าชายน้อย* (พงาพันธุ์ โบบิเยร์, ผู้แปล). พลอยแกมเพชร.
- อ็องตวน เดอ แซงเตกซูเปรี. (2563). *เจ้าชายน้อย* (อริยา ไพฑูรย์, ผู้แปล). ระหว่างบรรทัด.
- อ็องตวน เดอ แซงเตกซูเปรี. (2564). *เจ้าชายน้อย* (ธีรา ศุขสวัสดิ์ ณ อยุธยา, ผู้แปล). วิญญูชน.
- อ็องตวน เดอ แซงเตกซูเปรี. (2564). *เจ้าชายน้อย* (แพรวรัฐ, ผู้แปล). อ่าน ๑๐๑.
- องตวน เดอ แซงเตกซูเปรี. (2566). *เจ้าชายน้อย* (สมบัติ เครือทอง, ผู้แปล). ประพันธ์สาส์น.
- อุดม วโรตม์สิขิตติธ. (2542). *ไวยากรณ์ไทยในภาษาศาสตร์* (พิมพ์ครั้งที่ 4). สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- Chiss, J-L., Filliolet, J., & Maingueneau, D. (1977). *Linguistique française*. Hachette.
- De Saint-Exupéry, A. (1987). *Le Petit Prince* (Collection Folio Junior). Gallimard.
- Grevisse, M. (2005). *Le Bon Usage* (Treizième Edition). Duculot.
- Jakobson, R. (2003). *Essais de linguistique générale*. Les Editions de Minuit.
- La langue n'est pas un long fleuve tranquille*. (n.d.). Retrieved July 14, 2023, from <http://parler-francais.eklablog.com/la-langue-n-est-pas-un-long-fleuve-tranquille-a127154434>